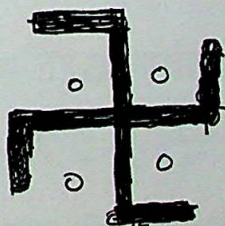
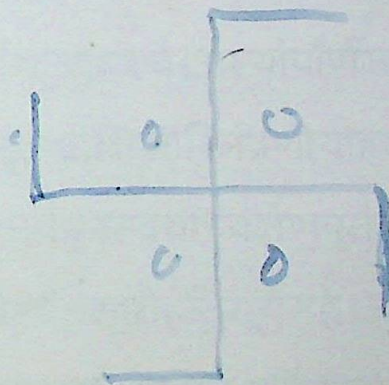

13011

।ॐश्रीगणेशायनमः।

।अथहिरण्यकेशीदर्शपौर्णमासाध्वर्युयजमानाग्नीध्रब्रह्मप्रयोगः।

प्रातरग्निहोत्रानन्तरंदर्भेष्वासीनोदर्भान्धारयमाणोयजमानःपत्न्यासहप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यश्रीपरमे
श्वरप्रीत्यर्थपौर्णमासेष्ट्यायक्ष्ये।दर्शेतुदर्शेष्ट्यायक्ष्ये।अस्यांपौर्णमासेष्ट्यांअध्वर्युत्वामहंवृणे।अध्वर्युःभवि
ष्यामि।इत्युक्त्वागार्हपत्यादाहवनीयमुद्धृत्यदक्षिणाग्निंप्रणीयाहवनीयंप्रणयति।ममाग्नेवर्चोविह्वेष्वस्तुव
यंत्वेधानास्तनुवंपुषेम।मह्यंनमंतांप्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेणपृतनाजयेम।आहवनीयमन्वादधाति।यजमा
नोध्वर्युश्च।अग्निंगृह्णामिसुरथंयोमयोभूर्युद्यंतमारोहतिसूर्यमहे।आदित्यंज्योतिषांज्योतिरुत्तमंश्वोयज्ञायरम
तांदेवताभ्यः।वसून्बुद्रानादित्यानिद्रेणसहदेवताः।ताःपूर्वःपरिगृह्णामिस्वआयतनेमनीषया।इमामूर्जपंचदशींये
प्रविष्टास्तान्देवान्परिगृह्णामिपूर्वः।अग्निर्हव्यवाडिहतानावतु।पौर्णमासंहविरिदमेषांमयि।पौर्णमास्यां।आमा
वास्यांहविरिदमेषांमयि।अमावास्यायाम्।आहवनीयेन्वाधीयमानेजपतः।अन्तराग्नीपशवोदेवसंसदमागमन्।
तान्पूर्वःपरिगृह्णामिस्वआयतनेमनीषया।अन्तराग्नीतिष्ठन्जपतः।अध्वर्युः।ममदेवाविह्वेसंतुसर्वइंद्रावंतोमरु
तोविष्णुरग्निः।ममांतरिक्षमुरुगोपमस्तुमह्यंवातःपवतांकामेअस्मिन्।गार्हपत्यमन्वादधाति।यजमानोध्वर्यु

①

श्व। इह प्रजाविश्वरूपारमंतामग्निंगृहपतिमभिसंवसानाः। ताः पूर्वः परिगृह्णामिस्वआयतनेमनीषया। इह पशवो वि-
 श्वरूपारमंतामग्निंगृहपतिमभिसंवसानाः। तान् पूर्वः परिगृह्णामिस्वआयतनेमनीषया। गार्हपत्येन्वाधीयमानेज-
 पतः। अध्वर्युः। मयि देवाद्रविणमायजंतांमय्याशीरस्तुमयि देवहूतिः। दैव्या होतारावनिषंतपूर्वरिष्टाः स्याम तनु-
 वाः सुवीराः। दक्षिणाग्निमन्वादधाति। यजमानो अध्वर्युश्च। अयं पितॄणामग्निरवा इद्व्या पितृभ्य आ। तं पूर्वः परिगृ-
 ह्णाम्यविषन्नः पितुं करत्। दक्षिणाग्निमन्वाधीयमानेजपतः। यजमानः। इदमहमग्निज्येष्ठेभ्यो वसुभ्यो यज्ञं प्रब्र-
 वीमि। इदमहमिन्द्रज्येष्ठेभ्यो रुद्रेभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि। इदमहं वरुणज्येष्ठेभ्य आदित्येभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि। अन्वाहितेषु
 जपति। अध्वर्युः। पलाशशाखाँ शमीशाखां वा हरति। इषेत्वा। शाखामाच्छिनत्यपठपस्पृश्य। ऊर्जेत्वा। सन्नमय
 त्यनुमार्ष्टिवा। इमां प्राचीमुदीचीमिषमूर्जमभिसँस्कृतां। बहुपर्णामशुष्काग्राँ हरामि पशुपा अहं। आहरति। वायवं
 स्थोपायवं स्थ। तथा षट्कृत्वो वत्सानपाकरोति। यजमानः। विद्युदसि विद्यमेपाप्मानमृतँ सत्यमुपैमिमयि श्रद्धा।
 अपठपस्पृश्य। अपरेणाहवनीयंदक्षिणातिक्रम्य। पयस्वतीरोषधयः पयस्वद्विरूधां पयः। अपां पयसो यत्पयस्तेन
 मामिन्द्रसँसृज। अपआचामति। स्मार्तावृत्तापुनराचामति। देवा देवेषु पराक्रमध्वं। प्रथमाद्वितीयेषु। द्वितीयास्तृतीये

पु। त्रिरेकादशाहमावत। इदं शकेयं यदिदं करोमि। आत्मा करोत्वात्मने। इदं करिष्ये भेषजं। इदं मे विश्वभेषजा। अ
 श्विना प्रावतं युवं। देवता उपतिष्ठते। समुद्रं मनसा ध्यायन्। सम्राडसि व्रतपा असि व्रतानां व्रतपतिरसि व्रतमारभेत तत्ते प्र
 ब्रवीमि तच्छकेयं ते न शकेयं ते न राध्यासं। आदित्यमुपतिष्ठते। अग्ने व्रतपते व्रतं च रिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां
 । अग्निं। वायो व्रतपते व्रतं च रिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां। वायुं। आदित्य व्रतपते व्रतं च रिष्यामि तच्छकेयं त
 न्मे राध्यतां। आदित्यं। व्रतानां व्रतपते व्रतं च रिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां। व्रतपतिं। अध्वर्युः। देवो वः सविता
 प्रार्पयतु श्रेष्ठतमायुः कर्मण आप्यायध्वमघ्निया इन्द्राय देवभागमूर्जस्वतीः पयस्वतीः प्रजावती रनमीवा अयक्षमा मा
 वः स्तेन ईशतमा घशंसः। गाः प्रस्थापयति। महेन्द्रायेति महेन्द्रयाजिनः। शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः। शतमिन्द्राय श
 रदो दुहानाः। रुद्रस्य हेतिः परिवो वृणक्तु। प्रस्थिता अनुमन्त्रयते। ध्रुवा अस्मिन् गोपतौ स्यात बह्वीः। गृहानभिपर्यावर्त
 ते। यजमानस्य पशून् पाहि। अग्न्यगारे पुरस्तात् प्रतीचीं शाखामपगूहति। अत्रामावास्यायां वेदं कृत्वा वेदिं प्रागुत्तर
 स्मात् परिग्राहात् करोति। देवस्य त्वासवितुः प्रसवे श्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामाददे। असिदमादते। यज्ञस्य घो
 षदसि। गार्हपत्यमुपतिष्ठते। प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयः। गार्हपत्ये निष्ठपति। उर्वन्तरिक्षं प्रेहि। प्राचीनमुदीचीनं

(3)

वाभिप्रव्रज्य । विष्णोस्तूपोसि । अभिप्रेतानामेकंस्तंबमुत्सृजति । देवानां परिषूतमसि वर्षवृद्धमसि । अन्यं परिषौति ।
 पशूनान्त्वाभागमुत्सृजामि । परिषूतस्यैकां द्वेवादर्भनाइयावुत्सृजति । इदं देवानां । परिषूतानभिमृशति । इदं पशू-
 नां । उत्सृष्टं । देवस्य त्वासवितुः प्रसवे श्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां बर्हिर्देवसदनमारभे । विशाखेष्वभिपद्यते । देवे-
 भ्यस्त्वोर्ध्वबर्हिर्भ्यः । ऊर्ध्वमुन्मार्ष्टि । देवबर्हिर्मात्वान्त्वङ्मातिर्यक्पर्वते राध्यासं । असिदं निदधाति । याजाताओ-
 षधयो देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा । तासां पर्वराध्यासं परिस्तरमाहरन् । अभिमन्त्र्य । आच्छेत्ताते मारिषं । आच्छिनत्यप उप-
 स्पृश्य । सनखं मुष्टिं दातिसप्रस्तरः । एवं देवस्य त्वेत्याद्याच्छेत्ताते मारिषमित्यन्तं प्रतिमुष्ट्या वर्तते । अयुजोयुजो-
 वामुष्टीन्निधनानि वालुनोति । तूष्णीं परिभोजनीयमुलपराजीञ्च । देवबर्हिः शतवल्शं विरोह । आलवानभिमृशति ।
 सहस्रवल्शा विवयँरुहेम । आत्मानं प्रत्यभिमृश्याप उपस्पृश्य । अदित्यैरास्नासि । प्रदक्षिणं शुल्बमावेष्टयति । अयु-
 पितायोनिः । प्रतिदधाति । त्रिधातुपंचधातुवाधातौ धातौ मंत्रमावर्तयति । पृथिव्यास्संपृचः पाहि । प्रागग्रमुदगग्रं वा-
 शुल्बं निदधाति । अपरिमितानां परिमिताः संनह्ये सुकृताय कं । एनोमानिगां कतमच्च नाहं पुनरुत्थाय बहुलाभवंतु ।
 बर्हिरभिमन्त्र्य । सुसंभृता त्वासंभरामि । शुल्बे निधनानि संभरति । प्रतिनिधनं मंत्रावृत्तिः । अलुभितो योनिः । उत्तमे नि-

धनेप्रस्तरमादधाति। इन्द्राण्यै॑ संन॒ह॒नं। संन॒ह॒यति। पू॒षाते॑ग्रन्थि॒ंग्र॒थ्नातु। प्रदक्षि॑णंग्रन्थिमावेष्ट्य। स॒ते॒मा॒स्थात्। पु॒
 रस्ता॑त्प्रत्यंचमुपकर्षति। आप॒स्त्वाम॑श्चिना॒त्वामृष॑यः सप्त॒मामृ॑जुः। ब॒र्हिः॒सूर्य॑स्यरश्मिभिरुषसांकेतुमारभे। ब॒र्हिः
 रार॑भते। इन्द्र॑स्यत्वाबाहुभ्यामुद्यच्छे। उद्यच्छते। बृह॒स्पते॑र्मूर्ध्ना॒हरा॑मि। शी॒र्षन्न॑धिनिधायहरति। उ॒र्व॒त॒रि॒क्षं॑प्रेहि।
 प्र॒त्येति॑। अ॒दि॒त्याः॒सद॒आसी॑द। प॒रि॒धि॒देशे॑न्तर्वेद्यनधस्सादयति। अत्रपौर्णमास्यां व्रतं। विद्युदसीत्यादि व्रतपत्युप
 स्थानांतं। दे॒वंग॒मम॑सि। आसन्नमभिमंत्रयते। अ॒दि॒त्यास्त्वा॑पृष्ठेसादयामि। गार्हपत्यदेश उपरिनिदधाति। प्रागग्र
 मुदगग्रं वा शुल्बं निदधाति। यत्कृ॒ष्णो॒रूपं॑ कृत्वा प्रावि॑शस्त्वं वनस्पतीन्। तत्स्त्वामेकविंशति॒धा। संभ॑रामिसुसंभृ॒ता।
 त्री॒न्प॑रि॒धीं॒स्ति॒स्रः॒स॒मिधः॑। य॒ज्ञाय॑रनुसंचरान्। उ॒प॒वेषं॑ मेक्ष॒णं॑ धृष्टिं। संभ॑रामिसुसंभृ॒ता। शु॒ल्ब॒इ॒ध्मं॑ संभरति। कृ॒
 ष्णो॒स्या॒खरे॒ष्ठो॒दे॒व॒पुर॑श्चरस॒ध्यास॑त्वा। संन॒ह॒यति। पू॒षाते॑ग्रन्थि॒ंग्र॒थ्नातु। प्रदक्षि॑णंग्रन्थिमावेष्ट्य। स॒ते॒मा॒स्थात्। पु॒
 रस्ता॑त्प्रत्यंचमुपकर्षति। अ॒दि॒त्यास्त्वा॑पृष्ठेसादयामि। ब॒र्हिषा॑ सह निदधाति। वेदो॒सिये॑न त्वंदेव वेददे॒वेभ्यो॑ वेदोभ
 वस्तेन म॒ह्यं॑ वेदोभूयाः। द॒र्भा॒णां॑ वेदं करोति। तृ॒ण्णा॒त्प्रा॒देशे॑ परिवासयति। इ॒ध्मप्र॑व्रश्चनानि वेदपरिवासनानि च सह
 निदधाति। अ॒न्तर्वे॑दिशाखायाः पलाशानि प्रशात्या सर्वाणि। मूलतः परिवास्य। उ॒प॒वेषो॑सि य॒ज्ञाय॑। त्वां प॑रि॒वेष॑म॒था

(5)

रयन्। इंद्राय हविः कृण्वन्तः। शिवः शग्मो भवासिनः। तमुपवेषं करोति। शाखारहिते यस्य कस्यचित्काष्ठस्योपवेषः।
 त्रिवृद्धर्भमयं पवित्रं कृत्वा। त्रिवृत्पलाशे दुर्भः। इयान् प्रादेशं समितः। यज्ञे पवित्रं पोतुतमं। पयो हव्यं करोतु मे। मूले मूल
 मुपसृजत्यग्रे ग्रं गन्धिं करोति। वसूनां पवित्रं मसि शतधारं। इति वा। पर्वणियजमानः स्वयमग्निहोत्रं जुहोति। यवा
 ग्वामावास्यायां सन्नयतः। तस्य उच्छेषणमातंचनार्थं निदधाति। अध्वर्युः। सायं हुते ग्निहोत्रे। उत्तरेण गार्हपत्यन्द
 र्भान्संस्तीर्य द्वन्द्वं सान्नाय्यपात्राणि प्रक्षाल्य न्यंचिप्रयुनक्ति। अग्निहोत्रहवणी मुखामुपवेषं शाखापवित्रमभिधानीं
 निदाने दोहनपात्रं पिधानार्थं पात्रमिति। समावप्रच्छिन्ना गौदर्भो प्रादेशमात्रौ पवित्रे करोति। पवित्रे स्थो वैष्णवी। वायु
 र्वा मनसा पुनातु। तृणं काष्ठं वान्तर्धाय च्छिनत्ति नखेन। अपठपस्पृश्य। इमौ प्राणापानौ। यज्ञस्यांगां नि सर्वशः। आ
 प्याययंतौ संचरतां। पवित्रे हव्यशोधने। अभिमंत्र्य। विष्णोर्मनसा पूते स्थः। अद्भिरुन्मार्ष्टि। गांदोहपवित्रे रज्जुं सर्वा
 पात्राणि शुं धत। संप्रेष्यति। अग्निहोत्रहवण्यां पवित्रां तर्हि ताया मप आनीय। देवो वः सवितोत्पुनातु। अच्छिंद्रेण पवित्रे
 ण। वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः। उदगग्राभ्यां पवित्राभ्यां त्रिरुत्पुनाति। आपो देवी रग्रे पुवो अग्रे गुवो ग् इमं यज्ञं नयता ग्रे य
 ज्ञपतिं धत्तयुष्मानिंद्रो वृणीत वृत्रतूर्य यूयमिंद्रमवृणीध्वं वृत्रतूर्य प्रोक्षिताः स्थ। अनुमन्त्रयते। उत्तानानि पात्राणि कृ

त्वा। शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे। त्रिः सर्वाभिरद्भिः प्रोक्षति। एता आचरन्ति मधुमद्बुहानाः प्रजावतीर्य शसो विश्वरूपाः। ब्र
 ह्मीर्भवतीरुपजायमाना इह व इंद्रोरमयतु गावः। गा आयतीः प्रतीक्षते। धृष्टिरसि ब्रह्मयच्छ। उपवेषमादाय। निरूढं ज
 न्यं भयं सह तेन यं द्विष्मः सुभूताय श्रयध्वं। तेन गार्हपत्या दुदीचो गारान्निरूह्य। मातरि श्वनो घर्मो सिधौरसि पृथिव्य
 सि विश्वधाया असि परमेण धाम्ना दहस्व माहा। तेषु कुंभी मधिश्रयति। भृगूणामंगिरसां तपसा तप्यस्व। अंगारैः परी
 धे। उपसृष्टां मे प्रब्रूतात्। संप्रेष्यति। वसूनां पवित्रं मसि सहस्रधारं। कुंभ्यां प्रागग्रं शाखा पवित्रमादधाति। उदक्प्रातः। अ
 न्वारभ्य वाचं यच्छति धारयन्नास्ते। अदित्यै रास्नासि। अभिधानी मादते। तूष्णीं निदाने। पूषासि। वत्समुपसृज
 ति। दोग्धाह। उपसृष्टा। विहारं गां चोपसृष्टा मंतरेण मासंचारिष्ट। संप्रेष्यति। अयक्ष्मावः प्रजया ससृजामिरायस्पोषेण
 बहुला भवतीः। उपसृष्टामनुमंत्रयते। ऊर्जं पयः पिन्वंमाना घृतं च जीवो जीवतीरुपवः सदेयं। उपसन्नां। द्यौश्चेमं यज्ञं पृ
 थिवी च संदुहातां धाता सोमेन सहवातेन वायुः। यजमानाय द्रविणं दधातु। दुह्यमानां। उत्सं दुहन्ति कलशं चतुर्बिलमि
 डां देवीं मधुमतीं सुवर्षिदं। तदिद्राग्नी जिन्वतँ सूनृता वत्तयजमानममृतत्वे दधातु। धाराघोषमनुमंत्रयते। दोग्धाहर
 तितं पृच्छति। कामधुक्षः प्रणो ब्रूहीन्द्राय हविरिन्द्रियं। महेंद्रायेति वा। गंगां यस्यां देवानां मनुष्याणां पयोहितं। गोधुगाच

(7)

हे। सावि॒श्वायुः। प्रत्यु॒च्य। देव॒स्त्वास॑वितापुनातुवसोः पवित्रेण शतधारेण सुपुवा। कुंभ्या॑मानयति। एवं पूषा सीत्या
 दियद॒न्यत्संप्रै॑षातेनोत्तरेदोहयति। यमुना॑यस्या॒देवाना॑मनु॒ष्याणां॑ पयो॒हितं। सावि॒श्वव्य॑चाः। द्वितीयां। सरस्वती॑य
 स्या॒देवाना॑मनु॒ष्याणां॑ पयो॒हितं। सावि॒श्वक॑र्मा। तृतीयां। तिस्रो॑दोहयित्वा। बहु॒दुग्धी॑द्रायदे॒वेभ्यो॑ हव्यमा॒प्याय॑तां पु
 नः। त्रिःसंप्रे॑ष्यति। विसृ॑ष्टवागगनन्वारभ्योत्तरादोहयति। तूष्णी॑वा। सर्वा॑ सुदुग्धासु। हुतः॒स्तोको॑ हुतो॒द्रप्सो॑ ग्नये॒ बृह
 तेना॑का॒यस्वाहा॑द्यावापृथि॒वीभ्या॑। विप्रु॑षो नुमंत्रयते। द्यौश्चे॒मंय॒ज्ञं पृथि॒वी च॒ संदु॑हातां धा॒ता सोमे॑न सह॒वाते॑न वा॒युः। य
 ज॑मानाय॒द्रवि॑णं दधातु। सान्ना॑यं। दोहनं॑ संक्षाल्य। संपृ॑च्य ध्वमृतावरीरु॒र्मिणी॑र्मधु॒मत॑माम॒द्राध॑नस्य सा॒तये॑। कुं
 भ्या॑मानयति। श्रप॑यित्वा। तूष्णी॑केन सर्पिषाभिघार्य। दँह॑गा दँह॑गोपामतिं मावो॒यज्ञ॑पतीरिषत्। कर्ष॑न्निवोदगु॒द्वा स
 यति॑। सोमे॑न॒त्वात॑न॒र्चमी॑द्राय॒दधि॑। महे॑द्राय॒दधि॑ इति वा। शीतं॑ बु॒ध्नं कृ॑त्वा तनक्ति। य॒ज्ञस्य॑ संत॒तिर॑सि य॒ज्ञस्य॑त्वा
 संत॒तिम॑नु॒संत॑नोमि। अग्नि॑होत्रोच्छेषणमा॒नय॑ति। आपो॑ ह॒विष्य॑ जागृ॒तय॑था॒ देवेषु॑ जाग्रथ। ए॒वम॑स्मि॒न्यज्ञे॑यजमा
 नाय॑ जागृत। अपि॑धानार्थं पात्रे प॒आन॑यति। अद॑स्तमसि॒विष्णो॑ वे॒त्वाय॑ जा॒यापि॑ दधाम्य॒हं। अ॒द्विर॑रि॒क्तेन॑ पात्रे॒णयाः॑ पू
 ताः प॑रि॒शेर॑ते। अपि॑दधाति। यदि॑मृ॒न्मयं॑ स्यात्तृणं काष्ठं वा नुप्रवि॒ध्येत्। इ॒मौ पर्णं॑ च॒दर्भं॑ च॒ देवाना॑ हव्य॒शोध॑नौ। प्रा॒तर्वे

षायंगोपायविष्णोहृव्यँहिरक्षसि। उन्मुच्यशाखापवित्रं प्रजातं निदधाति। तूष्णीं शमी मयी। विष्णोहृव्यँ रक्षस्व। सा
 न्नायंगार्हपत्यदेश उपरि निदधाति। अन्यां शाखामाहृत्य तया दर्भैर्वा प्रातर्दोहाय वत्सानपाकरोति। परिस्तृणीतप
 रिधत्ताग्निं। परिहितो ग्निर्यजमानं भुनक्तु। अपौरस ओषधीनाँ सुवर्णो निष्काङ्गमेयजमानस्य संतु कामदुघा अमुत्रा
 मुष्मिँल्लोके। संप्रेष्यति। उदगग्रैः प्रागग्रैश्च दर्भैरग्नीन्परिस्तृणाति। आहवनीयं परिस्तीर्य गार्हपत्यमथ दक्षिणा
 ग्निं। यजमानः। उभावग्नी उपस्तृणते देवता उपवसंतु मे। अहंग्राम्यानुपवसामि मद्यंगोपतये पशून्। सायं परिस्ती
 र्यमाणेषु जपति। एतत्कृत्वोपवसत्यमायां। पौर्णमास्यां तु पूर्वद्युरग्न्यन्वाधानमग्निपरिस्तरणं च। श्वोभूत इध्मा
 बर्हिर्वेदं च करोति। सद्यो वा सर्वं करोति। सद्यस्कालाया मुपरिष्ठाद्वेदकर्मणो ग्नीन्परिस्तृणाति। प्रातरग्निहोत्रं हुत्वोदि
 त आदित्ये पौर्णमास्यास्तंत्रं प्रक्रमयति। प्रागुदयादमावास्यायाः। अध्वर्युः। कर्मणे वां देवेभ्यः शकेयं। पाणी प्रक्षा
 ल्य। यज्ञस्य संततिरसियज्ञस्य त्वा संतत्यैस्तृणामि संतत्यै त्वा यज्ञस्य। गार्हपत्या त संतता मुलपराजिँस्तृणा
 त्याहवनीयात्। तूष्णीं दक्षिणां तूष्णीमुत्तरां। दक्षिणेनाहवनीयं ब्रह्म यजमानयोः सदने करोति। पूर्वब्रह्मणे परं यजमा
 नाय। उत्तरेण गार्हपत्यं दर्भान्सँस्तीर्य द्वंद्वं पात्राणि प्रक्षाल्य न्यंचिप्रयुनक्ति। स्फ्यं कपालानि। अग्निहोत्रहवणीं शूर्प।

⑨

कृष्णाजिनँ शम्यां । उलुखलं मुसलं । दृषदमुपलं । सुवंजुहं । उपभृतंध्रुवां । आज्यस्थालीं कुटुरं । पार्त्रीमेक्षणं । वेदंप्राशि
 ब्रहरणं । प्रणीताप्रणयनमिडापात्रं । एकामन्वाहार्यस्थालीं । संनयतो यजमानस्य प्रातर्दोहपात्राणि षट् । उखामुपवेषं
 । शाखापवित्रमभिधानीं । निदाने दोहनपात्रं । मदन्तीं योक्त्रं । चतुर्धा करणपात्राण्यजमानभागपात्रं । वेदाग्राणी ध्म
 प्रव्रश्चनानि । अंतर्धानकटं फलीकरणं पिष्टलेपपात्रं । अत्रासंनयतः पवित्रे करोति । पूर्वद्युः कृते संनयतो धार्यते । यजमा
 नः । भूपते भुवनपते महतो भूतस्य पते ब्रह्माणं त्वा वृणीमहे । ब्रह्मा । अहं भूपतिरहं भुवनपतिरहं महतो भूतस्य पतिर्देवे
 न सवित्रा प्रसूत आर्त्विज्यं करिष्यामि देवं सवितरेतं त्वा वृणते बृहस्पतिर्देव्यं ब्रह्माणं तदहं मनसे प्रब्रवीमिमनो गाय
 त्रियै गायत्री त्रिष्टुभे त्रिष्टुब्ज गत्यै जगत्यनुष्टुभे नुष्टुब्बृहत्यै बृहती पंक्त्यै पंक्तिः प्रजापतये प्रजापतिर्विश्वेभ्यो देवेभ्यो
 विश्वे देवा बृहस्पतये बृहस्पतिर्देवानां ब्रह्माहं नुष्याणां भूर्भुवः सुवः । वृतो जपति । वाचस्पतेयं जंगोपाय । अपरेणाहव
 नीयं दक्षिणातिक्रम्य । अहे दैधिष्व्यो दत्तं स्तिष्ठान्यस्य स दने सीदयोऽस्मत्पाकतरः । ब्रह्मसदनात्तृणं निरस्याप उप
 स्पृश्य । उन्निवत्तुदुद्धतं श्वगेषं पातं माद्यावापृथिवी अद्याहः । उपविशति । इदमहमर्वागवसोः स दने सीदामि प्रसूतो देवे
 न सवित्रा बृहस्पतेः स दने सीदामि तदग्नये प्रब्रवीमि तद्वायवे तत्सूर्याय तत्पृथिव्यै । आहवनीयमभिमुख उपविशति

।यजमानः।अपरेणाहवनीयंदक्षिणातिक्रम्यतूष्णींनिरसनादिकृत्वास्वायतनउपविशति।अध्वर्युः।दक्षायत्वा।
 प्रणीताप्रणयनंचमसमादत्ते।वा॒न॒स्प॒त्यो॑सिदे॒वेभ्यः॑ शुं॒धस्व।वा॒न॒स्प॒त्यो॑सिदे॒वेभ्यः॑ शुं॒भस्व।वा॒न॒स्प॒त्यो॑सिदे॒वे
 भ्यः॑ शु॒ध्यस्व।त्रिःप्रक्षालयति।अपरेणगार्हपत्यमुपविश्य।कोवोगृह्णातिसवोगृह्णातुकस्मैवोगृह्णामितस्मैवोगृह्णा
 तुपोषायवः।पवित्रांतर्हितेपात्रेपआनयति।अनयापृथिव्यावोगृह्णामि।उपबिलंपूरयित्वाप्रोक्षणीवदुत्पूयाभिमंत्रय
 ते।ब्रह्मन्नपःप्रणेष्यामियजमानवाचंयच्छ।संप्रेष्यति।ब्रह्मा।प्रणययज्ञंदेवतावर्धयैतानाकस्यपृष्ठेयजमानोअ
 स्तु।सप्तर्षीणांसुकृतांयत्रलोकस्तत्रेमंयज्ञंयजमानंचधेहि।ॐप्रणय।प्रसौति।यजमानोवाचंयच्छत्याहविष्कर
 णात्।अध्वर्युः।प्रसवउक्तेप्रणयन्वाचंयच्छति।ताँहविष्कृताविसृजते।कोवःप्रणयतिसवःप्रणयत्वपोदेवीःप्रणया
 मियज्ञँसादयन्तुनः।इरंमदन्तीर्धृतपृष्ठाउदाकुःसहस्रपोषंयजमानेन्यंचतीः।स्फयेनोपयम्यसमंप्राणैर्धारयमा
 णोदक्षिणेनाहवनीयमविषिंचन्हरति।यजमानः।भूश्चकश्चवाक्चक्चर्चगौश्चवट्चखंचधूँश्चनूँश्चपूँश्चैकाक्षराःपूर्दश
 माविराजोयाइदंविश्वंभुवनंव्यानशुस्तानोदेवीस्तरसासंविदानास्वस्तियज्ञंनयतुप्रजानतीः।प्रणीताःप्रणीयमा
 नाअनुमंत्रयते।अध्वर्युः।ब्रह्मपूतास्थकोवोयुनक्तिसवोयुनक्तुविश्वेभ्यःकामेभ्योदेवयज्यायै।उत्तरेणाहवनीयंदर्भे

षुसादयित्वादर्भैरपिदधाति । यजमानः । ब्रह्मपूतास्थकोवोयुनक्तिसवोयुनक्तुविश्वेभ्यः कामेभ्योदेवयज्यायै । साद्य
 मानाः । कस्त्वायुनक्तिसत्वायुनक्तु । यज्ञंयुनक्ति । अध्वर्युः । यथेतंप्रत्येत्यस्फ्यंपात्रैः सहनिधाय । संविशंतादैवीर्वि
 शः पात्राणिदेवयज्यायै । संभवताँसकृन्मंत्रः । असंभवतांमंत्रावृत्तिः । दक्षायवानस्पत्यासि । अग्निहोत्रहवणीमादत्ते
 । ताँसव्येकृत्वा । वेषायत्वा । शूर्प । प्रत्युष्ट्रक्षः प्रत्युष्ट्रारतयः । आहवनीयेगार्हपत्येवानिष्टपति । यजमानहविर्नि
 र्वप्स्यामि । यजमानमामंत्रयते । ॐ निर्वप । प्रत्याह । अध्वर्युः । उर्वतरिक्षमन्वेमि । गच्छति । अपरेणगार्हपत्यमुप
 विश्य । ब्रीहिमतींयवमतींवापात्रींनिधाय । दक्षिणतः स्फ्यमुपकृष्य सर्वान्छकटमंत्रान्जपेत् । धूरसिधूर्ध्वधूर्ध्वतंधूर्ध्वतं
 योस्मान्धूर्ध्वतितंधूर्ध्वयंवयंधूर्वामः । त्वंदेवानामसिसस्नितमंप्रितमंजुष्टमंवह्नितमंदेवहृतमं । विष्णुस्त्वाक्रं
 स्त । अहुतमसिहविर्धानंदहस्वमाह्लाः । मित्रस्यत्वाचक्षुषाप्रेक्षेमाभेर्मासंविकथामात्वाहिंसिषं । उरुवाताय । मित्र
 स्यत्वाचक्षुषाप्रेक्षेमाभेर्मासंविकथामात्वाहिंसिषं । पुरोडाश्यान्प्रेक्षते । ऊर्जधत्स्व । पुरोडाश्यानभिमृशति । पयोम
 यिधेहि । आत्मानंप्रत्यभिमृश्यापउपस्पृश्य । अपहर्तृरक्षः । ततस्तृणंलोष्ठंवानिरस्यापउपस्पृश्य । चित्तिस्सुक् । चि
 त्तमाज्यं । वाग्वेदिः । आधीतंबहिः । केतोअग्निः । विज्ञातमग्निः । वाक्पतिर्होता । मनउपवक्ता । प्राणोहविः । सामाध्व

र्युः । दशहोतारं व्याख्याय शूर्पे पवित्रे निधाय । यच्छंतां पंचगोपीथाय वोनारातये । मुष्टिं पूरयित्वा सुच्योप्य । देवस्य
 त्वासवितुः प्रसवे श्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्नये जुष्टं निर्वपामि । पवित्रांतहिते शूर्पे चतुरो मुष्टीन् निर्वपति । त्रि
 र्यजुषा तूष्णीं चतुर्थं । यजमानः । अग्निं होतारमिह तं हुवे देवान्यज्ञिया निहयान्हवामहे । आयंतु देवाः सुमनस्यमाना
 वियंतु देवा हविषो मे अस्य । हविर्निरुप्यमाणमनुमंत्रयते । अध्वर्युः । निरुप्यान्वावपति । एतेनैव कल्पेन यथा देवतमु
 त्तरं । इदं देवानां । निरुप्तान् अभिमृशति । इदमुनः सह । यतो धिनिर्वपति । स्फात्त्यै त्वानारांत्यै । निरुप्तानेव । पुरोडाश्या
 नादाय । इदमहं निर्वरुणस्य पाशात् । उपनिस्सर्पति । सुवरं भिविख्येषं । सर्वयज्ञमनुवीक्षते । वैश्वानरं ज्योतिः । आहव
 नीयं परेक्षते । ईहंतां दुर्याद्यावा पृथिव्योः । जपति । स्वाहाद्यावा पृथिवीभ्यां । स्कन्नान् अभिमन्त्रयते । उर्वन्तरिक्षमन्वि
 हि । गच्छति । अदित्यास्त्वोपस्थे सादयामि । अपरेणाहवनीयमपरेण वागार्हपत्यमुपसादयति । अग्ने हव्यं रक्षस्व
 । अग्नीषोमो हव्यं रक्षेथाम् । इन्द्रवैमृध हव्यं रक्षस्व । यथा देवतं परिददाति । स शूकायां सुच्यपानीयपूर्ववदुत्पूया
 भिमन्त्र्य । ब्रह्मन् प्रोक्षिष्यामि । ब्रह्माणमामन्त्रयते । ब्रह्मा । प्रोक्षयज्ञं देवतावर्धयैतानाकस्य पृष्ठे यजमानो अस्तु । सप्तर्षी
 णां सुकृतां यत्र लोकस्तत्रे मं यज्ञं यजमानं च धेहि । ॐ प्रोक्ष । अध्वर्युः । देवस्य त्वासवितुः प्रसवे श्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो ह

स्ताभ्यामग्नयेवोजुष्टं प्रोक्षाम्यग्नीषोमाभ्यामिन्द्रायवैमृधाय । यथादेवतं त्रिः प्रोक्षति । सकृन्मंत्रेण द्विस्तूष्णीं । उ
 त्तानानि पात्राणि कृत्वा । शुन्धध्वन्द्वैव्यायकर्मणे देवयज्यायै । त्रिः प्रोक्षति । प्रोक्षणी शेषमग्रेण गार्हपत्यं निदधाति ।
 वातस्य ध्राजिरसि । कृष्णाजिनमादत्ते । अवधूतं रक्षोवधूता अरातयः । ऊर्ध्वग्रीवं बहिर्विशसनमुत्करे त्रिरवधूनीति ।
 अदित्यास्त्वगंसि । अपरेणोत्करं प्रतीचीनग्रीवमुत्तरलोमोपस्तृणाति । प्रतित्वा पृथिवीवेत्तु । पुरस्तात् प्रतीचीं भसद
 मुपसमस्यति । अधिषवणमसिवानस्पत्यं प्रतित्वादित्यास्त्वगवेत्तु । अनुत्सृजन् कृष्णाजिनमुलूखलमधिवर्तय
 ति । अग्नेस्तनूरसिवाचो विसर्जनं देववीतयेत्वा गृह्णामि । अनुत्सृजन्नुलूखले हविरावपति । त्रिर्यजुषा तूष्णीं चतुर्थं ।
 अद्रिरसिवानस्पत्यः स इदं देवेभ्यो हव्यं सुशमि शमिष्व । मुसलमादत्ते । अवरक्षोदिवः स पत्रं वध्यासं । त्रिरवहन्ति । ह
 विष्कृदेहि । त्रिरवध्नन् हविष्कृतमाह्वयति । उच्चैः समाजहि । संप्रेष्यति । आग्नीध्रः । अद्रिरसि श्लोककृत् । अश्मानमा
 दत्ते । तूष्णीं वाशम्यां । इषमावद । ऊर्जमावद । द्युमद्वदतव्यं संघातञ्जेष्म । तेन दृषदुपले समाहन्ति । द्विदृषदिसकृदुप
 लायां । त्रिः संचारयन्नवकृत्वः संपादयति । अध्वर्युः । वर्षवृद्धमसि । पुरस्ताच्छर्पमुपोहति । वर्षवृद्धास्थ । पुरोडाश्या
 नभिमृशति । प्रतित्वा वर्षवृद्धं वेत्तु । उद्वपति । परापूतं रक्षः परापूता अरातयः । उत्करे त्रिर्निष्पुनाति । पराध्माता अमि

(17)

त्राः। शूर्पातुषान्प्रध्वँसयति। पुरोडाशकपालंतुषैः पूरयित्वा। रक्षसांभागोसि। अधस्तात्कृष्णाजिनस्योपवपति। ना
 न्वीक्षते। अवबाढरक्षः। अवबाधते। अपठपस्पृश्याभ्युक्षकपालंनिदधाति। वायुर्वोविविनक्तु। विविनक्ति। देवोवःस
 विताहिरण्यपाणिःप्रतिगृह्णातु। पात्र्यांतंडुलान्प्रस्कंदयति। तानादायोलूखलेनिक्षिप्य। त्रिष्फलीकर्तवै। संप्रेष्यति
 । अत्रवाचंविसृजते। पत्नीकतिपयकृत्वोवहंत्यन्यस्मैप्रयच्छेत्सोत ऊर्ध्वमवहन्ति। देवेभ्यःशुन्धध्वं। देवेभ्यःशुं
 भध्वं। देवेभ्यःशुध्यध्वं। पत्नीत्रिष्फलीकरोति। अध्वर्युः। निदधातिफलीकरणान्। प्रक्षाल्यतंडुलान्। त्रिष्फलीक्रिय
 माणानांयोन्यंगोअवशिष्यते। रक्षसांभागधेयमापस्तत्प्रवहतादितःस्वाहा। अन्तर्वेदिप्रक्षालनन्ननयति। यज
 मानः। रक्षोभ्यइदंनमम। अपठपस्पृश्य। अध्वर्युः। वातस्यध्राजिरसीत्यादिअनुसृजन्कृष्णाजिनं। दिवस्कंभनिर
 सिप्रतित्वादित्यास्त्वग्वेतु। कृष्णाजिनउदीचीनकुंबांशम्यानिदधाति। धिषणासिपर्वत्याप्रतित्वादिवःस्कंभनि
 र्वेतु। तस्यांदृषदमधिवर्तयति। धिषणासिपार्वतेयीप्रतित्वापर्वतिर्वेतु। दृषद्युपलां। अँशवस्थमधुमंतः। तंडुलानवेक्ष
 ते। देवस्यत्वासवितुःप्रसवेशिनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामधिवपामिधान्यमसिधिनुहिदेवान्। दृषदितंडुलान
 धिवपति। त्रिर्यजुषातूष्णींचतुर्थं। प्राणायत्वा। प्राचीमुपलांप्रोहति। अपानायत्वा। प्रतीचीं। व्यानायत्वा। मध्यदेशे

व्यवस्थापयति। दीर्घामनुप्रसितिमायुषेधां। प्राचीमन्ततः। यथासुखमत ऊर्ध्वसंततं पिनष्टि। देवोवः सविताहिर
प्यपाणिः प्रतिगृह्णातु। कृष्णाजिने पिष्टानि प्रस्कंदयति। अदब्धेन वश्वक्षुषावेक्षे। अवेक्षते। अव्यवकिरंती पिषाणूनि
कुरुतात्। संप्रेष्यति। पत्नी पिनष्टि। पिष्टलेपं प्रज्ञातं निदधाति। अत्रमदंती रधि श्रयति। आहवनीये गार्हपत्ये वा हवींषि
श्रप्यन्ते। धृष्टिरसि ब्रह्मयच्छ। उपवेषमादाय। तेन प्रत्यंचा वंगारौ निर्वर्तयति। अपाग्नेग्निमा मादं जहि निष्क्रव्यादं
सेध। अन्यतरमुतरापरमवान्तरदेशं निरस्य। अपउपस्पृश्य। आदेवयजं वह। अवशिष्टमवस्थाप्य। ध्रुवमसि पृथि
वीं दँहायुर्दँहप्रजां दँहसजातान् स्मैयजमानायपर्यूह। तस्मिन्कपालमुपदधाति। निर्दग्धं रक्षो निर्दग्धा अरातयः। त
स्मिन्नंगारमधिवर्तयति। धृत्रमस्यं तरिक्षं दँहप्राणं दँहापानं दँहसजातान् स्मैयजमानायपर्यूह। तस्मात्पूर्व। धरुणं
मसिदिवं दँहचक्षुर्दँहश्रोत्रं दँहसजातान् स्मैयजमानायपर्यूह। तस्मात्पूर्व। धर्मासिदिशो दँहयोनिं दँहप्रजां दँहसजाता
न् स्मैयजमानायपर्यूह। दक्षिणपूर्व। मरुताँ शर्धः। दक्षिणापरं। यंत्रमस्याशा दँहरयिं दँहपोषं दँहसजातान् स्मैयजमा
नायपर्यूह। उत्तरापरं। विश्वाभ्यस्त्वाशाभ्यो छिद्रं सजातवनस्याया उपदधामि। उत्तरपूर्व। चिदसि। अवशिष्टमुत्तरतः
। एकादशकपालस्य यथाष्टाकपालस्यैवं त्रीण्युपधाय। चिदसि। तृतीयात्पूर्व। धर्मासिदिशो दँहयोनिं दँहप्रजां दँहस

जा॒तान् स्मै॑यज॑मानाय॒पर्य॑ह । दक्षिणपूर्व । मरुताँ॑ शर्धः । दक्षिणापरं । यंत्र॑मस्याशाँ॑ हरयिँ॑ हपोषँ॑ हसजा॒तान् स्मै॑य
 ज॑मानाय॒पर्य॑ह । उत्तरापरं । विश्वा॑भ्यस्त्वाशा॑भ्यो छिद्रँ॑ सजातवनस्याया उपदधामि । उत्तरपूर्व । चित॑स्थप्र॒जाम् स्मै॑र
 यि॒मस्मै॑सजा॒तान् स्मै॑यज॑मानाय॒पर्य॑ह । मध्यमा॑त्त्रीण्युत्तरतः । प्राग॑पवर्ग । द्वाद॑शकपालस्याप्येवं । भृगू॑णां मंगिर
 सान्त॑पसातप्यध्वं । वेदे॑न कपालेष्वंगारा॑नध्यूहति । प्रतिक॑पालयोगं मंत्रावृ॑त्तिः । अत्र॑ प्रातर्दोहं दोहयति निरूढमि
 त्यादि॑संपृच्यध्वमित्यंतं । पात्री॑निष्टप्योपवातायां । दे॒वस्य॑ त्वासवि॒तुः प्र॑स॒वे॒श्चिनो॑र्बाहु॒भ्यां पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्यां सं॑वपा
 मि । तिरः॑ पवित्रं कृष्णाजिनात्पि॒ष्ठानि॑ संव्वपति । त्रिर्य॑ जुषातूष्णीं चतु॑र्थं । संव॑पन्वाचं यच्छत्यधि॒वास॑यन् वि॒सृज॑ते । ह
 र्यो॑स्त्वावारा॒भ्यामु॑त्पुनामि । उद॑गग्राभ्यां पवित्राभ्यां पि॒ष्ठानि॑ त्रिरु॒त्पुना॑ति । सु॒वे॒ण प्र॑णीतानामादाय वेदे॑नोपयम्य
 । समा॑पो अ॒द्भिर्ग॑मत्समोष॑धयो॒रसे॑न॒सँरे॑वती॒र्जग॑तीभिर्मधु॒मती॑र्मधु॒मती॑भिः सृज्यध्वं । पि॒ष्टेष्व॑नयति । अ॒द्भ्यः
 परि॑प्रजा॒तास्थ॑ । तप्ता॑ आनयति । सम॒द्भिः पृ॑च्यध्वं । प्रदक्षि॑णमनुपरिप्लावयति । जन॑यत्यै॒त्वा सं॑यौमि । मे॒क्षणे॑न सं
 यौ॑ति । म॒खस्य॑ शिरो॑सि । पिंडं॑ करोति । यथा॑ भागं व्यावर्त॑तेथां । विभ॑जति । बहुषु॑ यथा॑ भागं व्यावर्त॑ध्वं । समौ॑ पिंडौ कृत्वा ।
 इ॒दम॑ग्नये । आ॒ग्ने॒यम॑भि॒मृश॑ति । इ॒दम॑ग्नीषो॒माभ्यां॑ । इ॒दमि॑न्द्राय वैमृ॒धाय॑ । इ॒दमि॑न्द्राग्नि॒भ्यां । यथा॑ दे॒वतं॑ । इ॒दम॑

हँसेनायाअभीत्वयैमुखमपोहामि।वेदेनदक्षिणस्मात्पुरोडाशादङ्गारानपोह्योत्तरस्मादपोहति।मुखस्यशिरसि।
दक्षिणंपिंडमादाय।घर्मोसिविश्वायुः।दक्षिणेकपालयोगेधिश्रयति।एवमुत्तरं।अतुंगमनपूपाकृतिमश्वशफमात्रंकू
र्मस्येवप्रतिकृतिंकरोति।उरुप्रथस्वोरुतेयजपतिःप्रथतां।प्रथयति।पात्र्यामपआनीय।त्वचंगृहीष्व।प्रदक्षिणम
नतिक्षारयन्लेपेनानुपरिमार्ष्टि।अंतरितरक्षोन्तरिताअरातयः।उल्मुकेनत्रिःपर्यग्निकरोति।सकृन्मंत्रेणद्विस्तू
ष्णीं।देवस्त्वासविताश्रपयतुवर्षिष्ठेअधिनाके।दर्भेरभिज्वलयति।अग्निस्तेतनुवंमातिधागग्नेहव्यरक्षस्व।उ
ल्मुकैःपरितपति।संब्रह्मणापृच्यस्व।वेदेनसांगारंभस्माध्यूहति।अविदहंतःश्रपयत।संप्रेष्यति।अत्रवाचंविसृज
ते।अंगुलिप्रक्षालनंपात्रीनिर्णेजनंचोल्मुकेनाभितप्यापरेणाहवनीयमपरेणवागार्हपत्यँस्फयेनोदीचीस्तिस्रोरे
खाःकृत्वा।एकतायस्वाहा।एकतायेदंनमम।द्वितायस्वाहा।द्वितायेदंनमम।त्रितायस्वाहा।त्रितायेदंनमम।पश्चा
त्पश्चादसँस्पंदयँस्त्रिर्निनयति।अपरेणाहवनीयंयजमानमात्रींवेदिकरोति।यावदर्थीतिरश्मीं।यजमानः।इदंतस्मै
हर्म्यकरोमियोवोदेवाश्वरतिब्रह्मचर्यं।मेधावीदिक्षुमनसातपस्व्यंतर्दूतश्वरतिमानुषीषु।वेदिदेशमभिमृशति।अ
ध्वर्युः।वेदेनवेदिविविदुःपृथिवींसापप्रथेपृथिवीपार्थिवानि।गर्भंभिभर्तिभुवनेष्वंतस्ततोयज्जोजायतेविश्वदानिः।

पुरस्तात्स्तंबयजुषोवेदेनवेदिंत्रिःसंमार्ष्टि। सकृन्मंत्रेणद्विस्तूष्णीं। यजमानः। चतुःशिखंडायुवतिःसुपेशाघृतप्रती
 काभुवनस्यमध्ये। मर्मज्यमानामहतेसौभगायमह्यंधुक्ष्वयजमानायकामान्। वेदेनवेदिंबृहतीमविदन्त्सापृथि
 व्यांप्रथतांपार्थिवानि। तस्यांबर्हिःप्रथतांसाध्वंतरहिंस्त्राणःपृथिवीदेव्यस्तु। वेदेनवेदिविविदुःपृथिवीसापप्रथेपृथि
 वीपार्थिवानि। गर्भबिभर्तिभुवनेष्वंतस्ततोयजो जायतेविश्वदानिः। वेदिंसंमृज्यमानामनुमंत्रयते। अध्वर्युः। देव
 स्यत्वासवितुःप्रसवेश्चिनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामाददे। दर्भद्वययुतंस्फ्यमादाय। इंद्रस्यबाहुरसिदक्षिणः। अ
 भिमंत्रयते। सहस्रभृष्टिःशततेजावायुरसितिगमतेजाः। तस्यदर्भेणाग्रमुन्मार्ष्टि। पृथिव्यैवर्मासि। पूर्वार्धवेदेर्वितृती
 यदेशेप्रागग्रमुदगग्रंवादर्भनिदधाति। पृथिविदेवयजन्योषध्यास्तेमूलंमाहिंसिषं। तस्मिन्स्फ्येनप्रहरति। अपउप
 स्पृश्य। अपहतोररुःपृथिव्यै। स्फ्येनसतृणान्पांसूनपादते। व्रजंगच्छगोस्थानं। हरति। यजमानः। योमाहृदामनं
 सायश्चवाचायोब्रह्मणाकर्मणाद्वेष्टिदेवाः। यःश्रुतेनहृदयेनेष्णताचतस्यैद्रवज्रेणशिरश्छिनद्भि। स्तंबयजुर्हियमाण
 मनुमंत्रयते। अध्वर्युः। वर्षतुतेद्यौः। वेदिंप्रतीक्षते। वर्षतुतेपर्जन्यः। यजमानं। आग्नीध्रः। नमोदिवेनमःपृथिव्यै। उ
 तरतउत्तानौहस्तौकृत्वोपविशतिप्रक्रमेवेदेः। अध्वर्युः। बधानदेवसवितःपरमस्यांपरावतिशतेनपाशैर्योस्मान्द्वे

ष्ट्रियं च वयं द्विष्मस्तमतो मामौक् । तस्मा उपनिवपति । आग्नीध्रः । अवबाढो दुरस्युः । अभिगृह्णात्यंजलिना परिगृह्या
 स्ते । अध्वर्युः । मावः शिवा ओषधयो मूलं हिंसिषं । द्वितीयं प्रहरति । अपहतोररुः पृथिव्यै देवयजन्यै । द्वितीयमपादते ।
 व्रजंगच्छेत्यादि पूर्ववत् । आग्नीध्रः । अवबाढो देवयजन्याया तु धानाः । द्वितीयमभिगृह्णाति । अध्वर्युः । द्रप्सस्ते दिवं
 मास्कान् । तृतीयं प्रहरति । अपहतोररुः पृथिव्या अदेवयजनः । तृतीयमपादते । व्रजंगच्छेत्यादि पूर्ववत् । आग्नीध्रः ।
 अवबाढो घशंसः । तृतीयमभिगृह्णाति । अध्वर्युः । तूष्णीं चतुर्थं हरन् सर्वदर्भशेषं हरति । आग्नीध्रः । अरुरुस्ते दिवं मा
 स्कान् । चतुर्थमभिगृह्णाति । अध्वर्युः । स्फयेन वेदिं परिगृह्णाति । वसवस्त्वा परिगृह्णंतु गायत्रेण छंदसा । दक्षिणतः प्रा
 चीं लेखां लिखति । रुद्रास्त्वा परिगृह्णंतु त्रैष्टुभेन छंदसा । पश्चादुदीचीं । आदित्यास्त्वा परिगृह्णंतु जागतेन छंदसा । उत्तर
 तः प्राचीं । यजमानः । बृहस्पते परिगृहाण वेदिं स्वगावो देवाः सदनानि संतु । तस्यां बर्हिः प्रथतां साध्वंतरं हिंसाणः पृथि
 वी देव्यस्तु । जपति । अध्वर्युः । प्रांचौ वेद्यं सावुन्नयत्यभित आहवनीयं प्रतीची श्रोणी अभिगार्हपत्यं मध्ये संनता भव
 ति । इमां नराः कृणुत वेदिमेत्यवसुमतीं रुद्रवतीं मादित्यवतीं वर्ष्मन् दिवोनाभा पृथिव्या यथायं यजमानो न रिष्यादे
 तदेवेभ्यो जुष्टमदित्या उपस्थ इमां देवा अजुषन्त सर्वे रायस्पोषाय जमानं विशंतु । संप्रेष्यति । आग्नीध्रः । अपहतोर

रुः पृथिव्या आदेवयजंवह । स्फयेनोत्तमांस्त्वचमुद्धृत्योत्करे निवपति । यजमानः । यदुद्धंतो जिहिँसिमपृथिवीमोषधी
 रपः । अध्वर्यवः स्फयकृतस्फयेनांतरिक्षं मोरुपावतस्मात् । यदुद्धंतो जिहिँसिमजीवमस्यावेदिंचकृमामनसा देवयं
 तः । मातेन हेड उपगामभूम्याः शिवानो विश्वैर्भुवनेभिरस्तु । स्फयेनोत्तमांस्त्वचमुद्धन्यमानां । आग्नीध्रः । देवस्य सवि
 तुः सवेकर्म कृण्वंति वेधसः । खनति । अपउपस्पृश्य । अध्वर्युः । ब्रह्मन्नुत्तरं परिग्राहं परिग्रहीष्यामि । ब्रह्माणमामंत्रयते
 । ब्रह्मा । बृहस्पते परिगृहाण वेदिँस्वगावो देवाः सदनानि संतु । तस्यां बर्हिः प्रथताँसाध्वंतरहिँसाणः पृथिवी देव्यस्तु । दे
 वतावर्धयैतानाकस्य पृष्ठे यजमानो अस्तु । सप्तर्षीणाँ सुकृतां यत्र लोकस्तत्रे मंयजं यजमानं च धेहि । ॐ परिगृहाण । अ
 ध्वर्युः । परिगृह्णाति । ऋतमसि । दक्षिणतः । ऋतसदनमसि । पश्चात् । ऋतश्रीरसि । उत्तरतः । बृहस्पते परिगृहाण वेदिँ
 स्वगावो देवाः सदनानि संतु । तस्यां बर्हिः प्रथताँसाध्वंतरहिँसाणः पृथिवी देव्यस्तु । इति यजमानः । अध्वर्युः । धाअ
 सिस्वधा अस्युर्वीचा सिवस्वीचासि । स्फयेन प्रतीचीं संमार्ष्टि । यजमानः । भूमिर्भूत्वामहिमानं पुपोषततो देवीवर्धय
 ते पयाँसि । यज्ञिया यज्ञं विचयंति शंचौषधीरापइह शक्वरीश्व । कृतामनुमंत्रयते । अध्वर्युः । पुराक्रूरस्य विसृपो विर
 षिन्नुदादाय पृथिवीं जीरदानुर्यामैरयंचंद्रमसिस्वधाभिस्तांधीरा सो अनुदृश्यं यजंते । अभिमंत्र्य । पश्चार्धवेदेर्वितु

तीयदेशेस्फ्यंतिर्यच्चस्तब्ध्वा। प्रोक्षणीरासादयेध्माबर्हिरुपसादयसुवंचसुचश्चसंमृडिपत्रीं संनह्याज्येनोदेहि। सं
 प्रेष्यति। आग्नीध्रः। अग्निहोत्रहवण्यांपवित्रांतर्हितायामपआनीयोदंचस्फ्यमपकृष्यांतर्वेदिधारयन्स्फ्यस्यव
 त्मन्नुपनिनीय। ऋतसधस्थ। स्फ्यपदेसादयति। यजमानः। ईडेन्यक्रतूरहमपोदेवीरुपब्रुवेदिवानक्तंचससुषीरप
 स्वरीः। प्रोक्षणीरासाद्यमानाः। आग्नीध्रः। शतभृष्टिरसिवानस्पत्योद्विषतोवधः। उत्करेस्फ्यमुदस्यति। पुरस्तात्प्र
 त्यंचस्थविमतउपोहति। हस्ताववनेनिके। स्फ्यंप्रक्षालयति। नाग्रंपरिमृशति। उत्तरेणप्रणीताइध्माबर्हिरुपसादय
 ति। दक्षिणमिध्मं। उत्तरंबर्हिः। वेदप्रांतैः सुवंचसुचश्चसहसंमार्ष्टि। अनिशितास्थसपत्नक्षयणीः। अभिमंत्र्य। घृताची
 रेताग्निर्वोहयतिदेवयज्यायै। आदाय। प्रत्युष्ट्रक्षः प्रत्युष्ट्राअरातयोग्नेर्वस्तेजिष्ठेनतेजसा निष्टपामि। आहवनीये
 गार्हपत्येवानिष्टपति। गोष्ठंमानिर्मृक्षंवाजिनीं त्वासपत्नसाहंसंमार्ज्मि। सुवमग्रैरंतरतोभ्याकारंसर्वतोबिलमभिसं
 मार्ष्टिमूलैर्दंडं। वाचंप्राणंमानिर्मृक्षंवाजिनीं त्वासपत्नसाहींसंमार्ज्मि। जुहंप्राचीमग्रैरंतरतोभ्याकारंप्रतीचींमध्यैर्बा
 ह्यतोमूलैर्दंडं। चक्षुःश्रोत्रंमानिर्मृक्षंवाजिनीं त्वासपत्नसाहींसंमार्ज्मि। उपभृतंप्रतीचीमग्रैरंतरतोभ्याकारंप्राचींमध्यै
 र्बाह्यतोमूलैर्दंडं। प्रजांयोनिंमानिर्मृक्षंवाजिनीं त्वासपत्नसाहींसंमार्ज्मि। ध्रुवांयथासुवंच। नसंमृष्टांचासंमृष्टांचसंसृज

ति। घृताचीरेताग्निर्वोह्वयति देवयज्यायै। आदाय। प्रत्युष्टैरक्षः प्रत्युष्टा अरातयो गनेर्वस्ते जिष्ठेन तेजसा निष्टपामि।
 निष्टप्यप्रोक्ष्याग्रेणोत्करंदर्भेषु सादयति जघनेन वा। प्राशि त्रहरणं तूष्णीं निष्टप्य। अन्नाद्यं प्रजां पुष्टिं मानिर्मृक्षं वाजि
 त्वासपत्नसाहंसं माज्जिर्म। सर्वतो बिलमभिसंमार्ष्टि मूलैर्दंडं। सुक्संमार्गानभ्युक्ष। दिवः शिल्पमवततं पृथिव्याः ककु
 भिः श्रितं। तेन वयंसहस्रवल्शेन सपत्नं नाशयामसि स्वाहा। अग्नावादधाति। यजमानः। प्रजापतय इदं नमम। आशा
 सानासौ मनसं प्रजांसौ भाग्यं तनू। अग्नेरनुव्रता भूत्वा संनह्ये सुकृताय कं। मौजेन योक्त्रेण पत्नीं संनह्यति। पूषाते ग्र
 न्थिं ग्रन्थनातु। उत्तरतो नाभेर्निष्टक्यं ग्रंथिं कृत्वा। स ते मास्थात्। दक्षिणतो नाभेः परिकर्षति। अग्ने गृहपते उपमाह्वय
 स्व। पत्नी गार्हपत्यमुपतिष्ठते। देवानां पत्नी रूपमाह्वयध्वं। अपरेण गार्हपत्यं देवपत्नीः। पत्नि पत्न्येष ते लोको नमस्ते अ
 स्तु मामाहिंसीः। तमेव देशं प्रेक्षते। इंद्राणी वा विधवा भूया समदिति रिव सुपुत्रा। अस्थूरित्वा गार्हपत्योपनिषदे सुप्रजा
 स्त्वाय। दक्षिणतः पश्चाद्गार्हपतस्यो दीच्युपविशति। सुप्रजसंस्त्वा वयंसुपत्नीरुपसेदिम। अग्ने सपत्नदंभं नमदब्धा
 सो अदाभ्यं। मम पुत्राः शत्रुहणो अथो मे दुहिता विराट्। उता हमस्मि संजयापत्युर्मैश्लोक उत्तमः। आसीना जपति। आ
 ग्नीध्रः। पूषाते बिलं विष्यतु। सर्पिर्धानस्य बिलं विष्यति। अन्यस्मिन् पात्रे निषिच्य। इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे प

दं। समूढमस्य पाँसुरे। दक्षिणागनावधिश्रित्य। अदितिरस्य नाच्छिन्नपवित्रा। आज्यस्थालीमादाय। महीनां पयो
 स्योषधीनाँरसस्तस्य तेक्षीयमाणस्य निर्वपामि देवयज्यायै। तस्यां पवित्रां तर्हि तायां प्रभूतमाज्यं निर्वपति। इषे
 त्वा। दक्षिणार्धे गार्हपत्यस्याधिश्रयति। ऊर्जे त्वा। अपादाय वेदेनोपयम्य पत्न्या उपहरति। महीनां पयोस्योषधीनाँर
 सोदब्धेन त्वाचक्षुषा वेक्षे सुप्रजास्त्वाय। तत्सानि मील्यानुच्छवसंत्य वेक्षते। तेजोसि। उत्तरार्धे गार्हपत्यस्याधिश्र
 यति। तेजसे त्वा। अपादाय। तेजोनुप्रेहि। दक्षिणेनाहवनीयं परिहरति। अग्निस्ते तेजोमाविनैत्। आहवनीयेधिश्रय
 ति। तूष्णीमादाय। यथेतं प्रत्येत्य। अग्नेर्जिह्वासि सुभूर्देवानां धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषे यजुषे भव। स्फ्यस्य वत्सर्मे
 न्सादयति। आज्यमसि सत्यमसि सत्यस्याध्यक्षमसि हविरसि वैश्वानरं वैश्वदेवमुत्पूतशुष्मँ सत्यौजाः सहोसि स
 हमानमसि सहस्वारातीः सहस्वपृतनाः सहस्वपृतन्युतः। सहस्रवीर्यमसि तन्माजिन्वाज्यस्याज्यमसि सत्यस्य
 सत्यमसि सत्यायुरसि सत्यशुष्ममसि सत्येन त्वाभिघारयामि तस्य ते भक्षीय। निमील्यानुच्छवसन्न वेक्षते ध्व
 र्युर्यजमानश्च। अध्वर्युः। शुक्रमसि। ज्योतिरसि। तेजोसि। उदगग्राभ्यां पवित्राभ्यां पुनराहारमाज्यं त्रिरुत्पुनाति। दे
 वोवः इति प्रोक्षणीः। यजमानः। अद्विराज्यमाज्येनापः सम्यक्पुनीतसवितुः पवित्रैः। तादेवीः शक्वरीः शाक्वरेणे मं

यज्ञमवतसंविदानाः। आज्यमपश्चोत्पूयमानाः। अध्वर्युः। अंतर्वेद्याज्यानिगृह्णातिसुवेणानिष्कासिनावेदेनोपय
म्योपबिल्लंस्थाल्यां जुहंधारयमाणः। शुक्रंत्वां शुक्रायां धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषेय जुषेगृह्णामि। 1। ज्योतिस्त्वा
ज्योतिषि धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषेय जुषेगृह्णामि। 2। अर्चिस्त्वा र्चिषि धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषेय जुषेगृह्णामि।
3। पंचानां त्वा वाता नां यंत्राय धर्त्राय गृह्णामि। 4। चतुर्जुह्वां गृह्णाति। यजमानः। पंचानां त्वा वाता नां यंत्राय धर्त्राय गृह्णामि
मि

। चतुःकृत्वो भिमंत्रयते। अध्वर्युः। मध्यदेशे उपभृतं धारयमाणः। पंचानां त्वर्तूनां यंत्राय धर्त्राय गृह्णामि। 1। पंचानां
त्वा दिशां यंत्राय धर्त्राय गृह्णामि। 2। पंचानां त्वा पंचजनानां यंत्राय धर्त्राय गृह्णामि। 3। चरोस्त्वा पंचबिलस्य यंत्राय ध
र्त्राय गृह्णामि। 4। ब्रह्मणस्त्वा तेजसे यंत्राय धर्त्राय गृह्णामि। 5। क्षत्रस्य त्वौजसे यंत्राय धर्त्राय गृह्णामि। 6। विशेत्वा यंत्रा
य धर्त्राय गृह्णामि। 7। सुवीर्याय त्वा गृह्णामि। 8। अष्टावल्पिष्ठमुपभृति। यजमानोऽप्येतैरेवानुमंत्रयते। अध्वर्युः। भूमौ
प्रतिष्ठितायां ध्रुवायां। सुप्रजास्त्वाय त्वा गृह्णामि। 1। रायस्पोषाय त्वा गृह्णामि। 2। ब्रह्मवर्चसाय त्वा गृह्णामि। 3। भूर
स्माकं हविर्देवानां माशिषो यजमानस्य देवानां त्वा देवताभ्यो गृह्णामि। 4। भूयिष्ठं ध्रुवायां। यजमानोऽप्येतैरेवानुमंत्र

(25)

यते। अध्वर्युः। अन्यत्रोत्करादाज्यानि सादयित्वा पोद्धत्याज्यस्थालीं। आपो देवीरग्रे पुवो अग्रे गुवो ग्रं इमं यजंनं यता
 ग्रे यजपतिं धत्तयुष्मानि द्रोवृणीतवृत्रतूर्ययूयमिंद्रमवृणीध्वंवृत्रतूर्यं प्रोक्षिताः स्थ। प्रोक्षणीरभिमंत्र्य। ब्रह्मन् प्रोक्षि
 ष्यामि। ब्रह्माणमामंत्रयते। ब्रह्मा। प्रोक्षयजं देवतावर्धयैतानाकस्य पृष्ठे यजमानो अस्तु। सप्तर्षीणां सुकृतां यत्र लोक
 स्तत्रे मं यजं यजमानं च धेहि। ॐ प्रोक्ष। अध्वर्युः। कृष्णो स्या खरे ष्ठोगनयेत्वा स्वाहा। विषाये धमंत्रिः प्रोक्षति। वेदिरसि
 बर्हिषेत्वा स्वाहा। त्रिवेदिं। बर्हिरसि सुगभ्यस्त्वा स्वाहा। त्रिर्बर्हिः। त्रिष्वपि सकृन्मंत्रेण। अंतर्वेदि पुरोग्रंथि बर्हिरासाद्य
 । यजमानः। अशिश्रेम बर्हिरंतः पृथिव्यां सँरोहयन्त ओषधीर्विवृक्णाः। यासां मूलमुदवधीः स्फयेन शिवानस्ताः सुह
 वा भवंतु। बर्हिरासाद्यमानं। अध्वर्युः। दिवेत्वा। अग्राणि प्रोक्षति। अंतरिक्षायत्वा। मध्यानि। पृथिव्यैत्वा। मूलानि।
 यजमानः। सुमनसो यजमानाय संत्वोषधीराप इह शक्वरींश्च। वृष्टिद्यावा पर्जन्य एना विरोहयतु हिरण्यवर्णाः शतव
 ल्शा अदब्धाः। बर्हिः प्रोक्षमाणं। अध्वर्युः। सुच्यग्राण्युपपाय्य मूलान्युपपाययति। पोषायवः। सहस्रुचा प्रत्यं चं ग्रंथिं
 प्रत्युक्षति। स्वधा पितृभ्य ऊर्गर्भव बर्हिषद्भ्य ऊर्जा पृथिवीं गच्छत। प्रोक्षण्य वशेषं निनयति वेदिदक्षिणस्याः श्रोणेः
 संततमोत्तरस्याः। यजमानः। पितृभ्यो बर्हिषद्भ्य इदं नमम। अप ऊपस्पृश्य। अध्वर्युः। पूषा ते ग्रंथिं विष्यतु। बर्हिषो

ग्रंथिं विष्यति । विष्णोः स्तूपोसि । पुरस्तात्प्रस्तरं गृह्णाति । कर्षन्निवापयच्छति । यजमाने प्राणापानौ दधामि । प्र
 स्तरेपवित्रेऽपि सृजति । प्राणापानाभ्यां त्वासतनुं करोमि । ब्रह्मणे प्रयच्छति । ब्रह्माय जमानाय । यजमानो धारयन्ना
 स्ते । अध्वर्युः । तृणैर्वेदिमन्तर्धा याक्ष्णया शुल्बं स्तृणाति । देवर्हिः रूणां मदसंत्वा स्तृणामि स्वासुस्थं देवेभ्यः । अग्नैर्मू
 लान्याच्छादयन् प्रत्यगपवर्गं त्रिधा तु पञ्चधा तु वा धातौ धातौ मंत्रमावर्तयति । यजमानः । ऊर्णामृदुप्रथमानं स्योनं देवे
 भ्यो जुष्टं स दनाय बर्हिः । सुवर्गलोके यजमानं हि धेहि मां नाकस्य पृष्ठे परमेव्यो मन् । बर्हिः स्तीर्यमाणं । धातौ धातौ मंत्रः
 । चतुःशिखंडायुवतिः सुपेशा घृतप्रतीकावयुना निवस्ते । सा स्तीर्यमाणामहते सौभगाय सामेधुक्ष्वयजमानाय का
 मान् । मध्यमधातुनावेदिं स्तीर्यमाणां । शिवा च मे शग्मा चैधिस्योना च मे सुषदा चैध्यूजस्वती च मे पयस्वती चैधिसू
 पचरणा च मे स्वधिचरणा चैधीषमूर्जमेपि न्वस्व ब्रह्मतेजो मेपि न्वस्व क्षत्रमोजो मेपि न्वस्व विशंपुष्टिं मेपि न्वस्वायुर
 न्नाद्यं मेपि न्वस्व प्रजां पशून् मेपि न्वस्व । स्तीर्णा । अध्वर्युः । अनूयाजार्थं उल्मुके उदूह्या हवनीयं कल्पयित्वा प्रत्यादा
 यप्रस्तरं परिधिं परिदधाति । गंधर्वोसि विश्वावसुर्विश्वस्मादीषतो यजमानस्य परिधिरिडईडितः । बर्हिष्युदगग्रं म
 ध्यमं । यजमानः । अस्मिन्यज्ञ उपभूय इन्नु मे विक्षोभाय परिधीं दधामि । धर्ता धरुणो धरीयानग्निर्द्वेषांसि निरितो नु

(27)

दातै। ध्रुवो॑सिध्रुवो॑हँस॑जाते॑षुभूयासं॑धीर॒श्चेत्ता॑वसुवित्। मध्यमं॑। अध्वर्युः॑। इंद्र॑स्यबा॒हुर॑सि॒दक्षि॑णो॒यज॑मानस्यपरि॒
 धिरि॒डई॑डितः। दक्षिणा॑र्ध्यसँस्पृष्टं॑मध्यमेनाभ्यग्रं। यजमानः॑। अ॒स्मिन्य॒ज्ञउ॒पभूय॑इ॒न्नुमे॑वि॒क्षोभा॑यपरि॒धीद॑धा॒
 मि। ध॒र्ताध॑रुणो॒धरी॑यान॒ग्निर्द्वेषाँ॑सि॒निरि॑तोनु॒दातै॑। उ॒ग्रो॑स्यु॒ग्रोहँस॑जाते॑षुभूयासमु॒ग्रश्चेत्ता॑वसुवित्। यु॒नज्मि॑त्वा॒ब्र॒
 ह्मणा॑दै॒व्येन॑ह॒व्याया॒स्मैवो॑ढवेजातवेदः। इ॒न्धा॑नास्त्वा॒सुप्र॒जसः॑सु॒वीरा॒ज्यो॒गजी॑वेमबलि॒ह॒तो॒वय॑न्ते। यन्मे॑अ॒ग्नेअ॒
 स्यय॒ज्ञस्य॑रि॒ष्याद्य॒द्वास्कं॑दा॒दाज्य॑स्यो॒तवि॑ष्णो। तेन॑हन्मि॒सप॑त्रं दु॒र्मरा॒युमै॑न॒दधा॑मि॒निऋ॑त्याउ॒पस्थे॑। अध्वर्युः॑।
 मि॒त्रावरु॑णो॒त्वोत्तर॑तः॒परि॑धत्तांध्रु॒वेण॑ध॒र्मणा॑यज॑मानस्यपरि॒धिरि॒डई॑डितः। उत्तरा॑र्ध्यसँस्पृष्टं॑मध्यमेनाभ्यग्रं। यज॒
 मानः॑।

अ॒स्मिन्य॒ज्ञउ॒पभूय॑इ॒न्नुमे॑वि॒क्षोभा॑यपरि॒धीद॑धामि। ध॒र्ताध॑रुणो॒धरी॑यान॒ग्निर्द्वेषाँ॑सि॒निरि॑तोनु॒दातै॑। अ॒भिभूर॑स्य
 भि॒भूर॑हँस॑जाते॑षुभूयासमभि॒भूश्चेत्ता॑वसुवित्। अध्वर्युः॑। सूर्य॑स्त्वा॒पुरस्ता॑त्पातुकस्या॒श्विद॑भि॒शस्त्याः॑। आ॒हव॑नी
 यम॑भि॒मंत्र॑यते। यजमानः॑। तेजि॑ष्ठाते॒तप॑नायाचरोचनाप्रत्योषंतीस्तनु॒वोया॑स्ते। अ॒ग्नेता॑भिर्वर्माण्य॒भितो॑व्यय
 स्वमा॑त्वा॒दभ॑न्यातु॒धानाः॑ पिशा॒चाः। परि॑धितं। अध्वर्युः॑। ऊ॒र्ध्वेआ॑धारसमिधा॒वाद॑धाति। वी॒तिहो॑त्रं॒त्वाक॑वेद्यु॒मन्तं॑

(28)

समि॑धीम॒ह्यग्ने॑बृ॒हन्त॑मध्व॒रे । दक्षि॑णां । तूष्णी॑मुत्तरां । समा॑वन॒न्तर्ग॑र्भो॒द॒र्भो॒र्ब॒र्हिषो॑विधृतीकुरुते । विशो॑य॒न्त्रे॒स्थः । वेदे॑
र्मध्ये॑र्ब॒र्हिष्युदी॑चीनाग्रेनिदधाति । यज॑मानः । विच्छि॑न्नद्वि॒विधृ॑तीभ्याँस॒प॒त्राँज्जा॑तान्भ्रातृ॒व्या॒न्येच॑जनिष्यमा॒
णाः । विशो॑य॒न्त्राभ्याँ॒विध॑माम्येना॒न॒हँस्वाना॑मुत्त॒मोसा॑निदेवाः । विशो॑य॒न्त्रेनु॑दमा॒नेअ॑रा॒तिंविश्वं॑पा॒प्मान॑मम॒तिंदुर्म॑
रायुं । सीद॑न्तिदे॒वीसु॑कृतस्य॒लोके॑धृती॒स्थोविधृ॑ती॒स्वधृ॑तीप्रा॒णान्मयि॑धारयतं॒प्रजां॑मयि॒धारय॑तं॒प॒शून्मयि॑धारयतं
। विधृ॑तीसाद्यमाने । अध्व॑र्युः । वसू॑नाँरु॒द्राणा॑मादित्यानाँसद॑सिसीद । तयोः प्र॑स्तरँसादयति । यज॑मानः । अ॒यंप्र॑स्तर
उ॒भय॑स्यध॒र्ताध॒र्ताप्र॑या॒जाना॑मु॒तानू॑या॒जाना॑ । सदा॑धारसमि॒धोविश्व॑रूपास्तस्मिन्सु॒चोअ॑ध्यासादयामि । प्र॑स्तरं ।
अध्व॑र्युः । जुहू॑र॒सिघृ॑ताचीनाम्ना॒प्रिये॑ण॒नाम्ना॑प्रि॒येसद॑सिसीद । प्र॑स्तरेजुहूँ । यज॑मानः । आ॒रोह॑प॒थोजु॑हुदे॒वयाना॑
न्यत्र॑र्षयः प्रथम॒जाये॑पु॒राणाः । हि॒र॒ण्य॒पक्षा॑जि॒रासं॑भृतां॒गाव॑हा॒सिमा॑सुकृतां॒यत्र॑लो॒काः । जुहू॑र॒सिघृ॑ताचीगायत्रिया
म्नीक॑विभिर्जुषाणा । अव्य॑थमानायज्ञमनुयच्छस्वसुनी॒तीय॑ज्ञंनयास्युपदे॒वानाग्ने॑येनशर्मणादै॒व्येन॑ । जुहूँ । अ
ध्व॑र्युः । उ॒प॒भृद॑सिघृ॒ताची॑नाम्ना॒प्रिये॑ण॒नाम्ना॑प्रि॒येसद॑सिसीद । उ॒प॒भृत॑मधस्ताद्विधृत्योः । यज॑मानः । अवा॒हंबा॑ध
उ॒प॒भृता॑स॒प॒त्राँज्जा॑तान्भ्रातृ॒व्या॒न्येच॑जनिष्यमा॒णाः । दो॒हैय॑ज्ञँसु॒दुघा॑मिवधे॒नुम॑हमुत्त॒रोभू॑यास॒मध॑रे॒मत्स॑प॒त्राः ।

(29)

सुभृदस्युपभृदृताचीत्रैष्टुभेनछन्दसाविश्ववेदः।अव्यथमानायज्ञमनुयच्छस्वसुनीतीयज्ञंनयास्युपदेवानैंद्रेणश
 र्मणादैव्येन।उपभृतं।अध्वर्युः।ध्रुवासिघृताचीनाम्नाप्रियेणनाम्नाप्रियेसदसिसीद।ध्रुवामुपरिष्ठाद्विधृत्योः।यज
 मानः।योमावाचामनसादुर्मरायुर्हृदारातीयादभिदासदग्ने।इदमस्यचित्तमधरंध्रुवायाअहमुत्तरोभूयासमधरेम
 त्सपत्नाः।ध्रुवासिधरणीधनस्यपूर्णाजागतेनछंदसाविश्ववेदः।अव्यथमानायज्ञमनुयच्छस्वसुनीतीयज्ञंनया
 स्युपदेवान्वैश्वदेवेनशर्मणादैव्येन।ध्रुवां।अध्वर्युः।ऋषभोसिशाक्वरोवषट्कारस्यत्वामात्रायसादयामि।दक्षिणे
 नजुहसुवंध्रुवांवोत्तरेण।यजमानः।स्योनोमेसीदसुषदःपृथिव्यांप्रथयिप्रजयापशुभिःसुवर्गलोकेदिविसीदपृथि
 व्यामंतरिक्षेहमुत्तरोभूयासमधरेमत्सपत्नाः।अयंसुवोअभिजिहर्तिहोमान्शतक्षरश्छंदसानुष्टुभेन।सर्वायज्ञस्यस
 मनकुविष्ठाबार्हस्पत्येनशर्मणादैव्येन।अध्वर्युः।यथावकाशस्थालीं।यजमानः।इयंस्थालीघृतस्यपूर्णाच्छिन्न
 पयाःशतधारउत्सः।मारुतेनशर्मणादैव्येन।आज्यस्थालीं।अध्वर्युः।एताअंसदन्सुकृतस्यलोकेताविष्णोपाहि
 पाहियज्ञंपाहियज्ञपतिंपाहिमांयज्ञनियं।सुचोभिमंत्रयते।विष्णूनिस्थवैष्णवानिधामानिप्राजापत्यानि।सुग्न
 तान्याज्यानि।सस्रुवामाज्यस्थालींवेदंपात्रीचादाय।इदमहंसेनायाअभीत्वय्येमुखमपोहामि।वेदेनदक्षिणस्मात्पु

(30)

रोडाशादंगारानपोह्योत्तरास्मादपोहति । सूर्यज्योतिर्विभाहिमहतइंद्रियाय । अभिमंत्रयते । स्योनंतेसदनं करोमिघृ
 तस्यधारयासुशेवंकल्पयामि । पात्र्यांप्रतिपुरोडाशमुपस्तीर्य । आप्यायतांघृतयोनिर्ग्निरह्यवानुमन्यतां । खमंक्ष्व
 त्वचमंक्ष्वसुरूपंत्वावसुविदं । पशूनांतेजसाग्नयेजुष्टमभिधारयामि । आग्नेयमभिधारयति । तूष्णीमितरं । यस्त
 आत्मापशुषुप्रविष्टोदेवानांविष्टामनुयोवितस्थे । आत्मन्वान्सोमघृतवान्हिभूत्वासुवर्विदयजमानायमह्यं । शृतं ।
 आर्द्रः प्रथस्नुर्भुवनस्यगोपाः । शृतउत्स्नातिजनितामतीनां । पुरोडाशमुद्वासयति । अभिदन्नपर्यावर्तयन्वेदेनभ
 स्मप्रमृज्य । तस्मिन्सीदामृतेप्रतिष्ठिग्रीहीणामेधसुमनस्यमानः । उपस्तीर्णपात्र्यानिदधाति । एवमुत्तरं । दृहगादृ
 हगोपामतिमावोयजपतीरिषत् । शृतमुद्वासयति । इराभूतिः पृथिव्यैरसोमोत्क्रमीत् । एकैकशः कपालान्यभिधार्य
 संख्यायोद्वासयति । देवस्त्वासवितामध्वानकु । पुरोडाशमनक्ति । उपरिष्ठादभ्यज्यसुवेणहस्तेनाधस्तादुपानक्ति ।
 प्रियेणनाम्नाप्रियंसदआसीदतां । अपरेणसुचः पुरोडाशावासादयति । मध्येवेदेः सान्नाय्यकुंभ्यौसंधायव्यूहति । द
 क्षिणस्याँश्रोण्याँशृतमुत्तरस्यांदधि । यजमानः । यस्तआत्मापशुषुप्रविष्टोदेवानांविष्टामनुयोवितस्थे । आत्मन्वा
 न्सोमघृतवान्हिभूत्वासुवर्विदयजमानायमह्यं । सान्नायेआसाद्यमाने । यजोसिसर्वतः श्रितः सर्वतोमांभूतंभविष्य

(31)

च्छ्रयताँशतमेसंत्वाशिषःसहस्रमेसंतुसूनृताइरावतीःपशुमतीः।आग्नेयमासन्नमभिमंत्रयते।हस्तेनालभ्यमंत्र
 वचनं।प्रजापतिरसिसर्वतःश्रितःसर्वतोमांभूतंभविष्यच्छ्रयताँशतमेसंत्वाशिषःसहस्रमेसंतुसूनृताइरावतीःपशु
 मतीः।अग्नीषोमीयं।योनःकनीयइहकामयाताअस्मिन्यजेयजमानायमह्यं।अपतमिंद्राग्नीभुवनान्नुदेतामहंप्र
 जावीरवतींविदेय।ऐंद्राग्नं।योनःकनीयइहकामयाताअस्मिन्यजेयजमानायमह्यं।अपतमिंद्रोवैमृधभुवनान्नुदे
 तामहंप्रजावीरवतींविदेय।इंद्रंवैमृधं।इदमिंद्रियममृतवीर्यमनेनेंद्रायपशवोचिकित्सन्।तेनदेवाअवतोपमामिहे
 षमूर्जयशःसहओजःसनेयँशृतमयिश्रयतां।शृतं।यत्पृथिवीमचरत्तत्प्रविष्टयेनासिंचद्वलमिंद्रेप्रजापतिः।इदंतच्छ्रु
 क्रमधुवाजिनीवद्येनोपरिष्ठादधिनोन्महेंद्रं।दधिमांधिनोतु।दधि।अयंयज्ञःसमसदद्विष्मानृचासाम्नायजुषादेव
 ताभिः।तेनलोकान्सूर्यवतोजयेमेंद्रस्यसख्यममृतत्वमश्यां।सँसन्नान्यभिमृशति।ममाग्नेवर्चोविहवेष्वस्तुव
 यंत्वेंधानास्तनुवंपुषेम।मह्यंनमंतांप्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेणपृतनाजयेम।ममदेवाविहवेसंतुसर्वइंद्रावंतोमरु
 तोविष्णुरग्निः।ममांतरिक्षमुरुगोपमस्तुमह्यंवातःपवतांकामेअस्मिन्।मयिदेवाद्रविणमायजंतांमय्याशीरस्तु
 मयिदेवहृतिः।दैव्याहोतारावनिषंतपूर्वरिष्टाःस्यामतनुवाःसुवीराः।मह्यंयजंतुममयानिहव्याकृतिःसत्यामनसो

मेअस्तु। एनोमानिगांकतमच्चनाहंविश्वेदेवासोअधिवोचतामे। देवीः षडुर्वीरुरुणः कृणोत विश्वेदेवास इहवीरयध्वं।
 माहास्महिप्रजयामातनूभिर्मरिधामद्विषतेसोमराजन्। अग्निर्मन्युं प्रतिनुदन्पुरस्ताददब्धोगोपाः परिपाहिन्
 स्त्वं। प्रत्यंचोयंतुनिगुतः पुनस्तेमैषांचित्तंप्रबुधाविनेषत्। धाताधातृणांभुवनस्ययस्पतिर्देवसंवितारमभिमाति
 षाहं। इमंयजमश्विनोभाबृहस्पतिर्देवाः पांतुयजमानंन्यथात्। ऊरुव्यचानोमहिषः शर्मयँसदस्मिन्हवेपुरुहूतः पुरु
 क्षु। सनः प्रजायै हर्यश्चमृडयेंद्रमानोरीरिषोमापरादाः। पृथिवीहोता। द्यौरध्वर्युः। रुद्रोग्नीत्। बृहस्पतिरुपवक्ता। पौर्ण
 मास्याँहवींष्यासन्नान्यभिमृशति। अग्निर्होता। अश्विनाध्वर्यू। त्वष्टाग्नीत्। मित्रोपवक्ता। पंचहोत्रैवामावास्यायां
 । अध्वर्युः। अयंवेदः पृथिवीमन्वविंदद्रुहासतीं गहने गह्वरेषु। सविदतुयजमानाय लोकमच्छिद्रं यजंभूरिकर्माकरोतु
 । अग्रेणध्रुवांवेदंनिधाय। वेद्यंतान्परिस्तीर्यहोतृषदनंकल्पयति। कल्पयति।

। इति प्रथमः प्रश्नः ।

। अथ द्वितीय प्रश्नः ।

होतरे३हि। इध्मादेकाँसमिधमादाय। अग्नयेसमिध्यमानायानुब्रू३हि। संप्रेष्यति। यजमानः। दशहोतारंपुरस्ता
 त्सामिधेनीनांव्याचक्षीत। चित्तिस्सुक्। चित्तमाज्यं। वाग्वेदिः। आधीतंबर्हिः। केतोअग्निः। विज्ञातमग्निः। वाक्प

तिर्होता। मन उपवक्ता। प्राणो हविः। सामाध्वर्युः। अंगिरसो मास्ययज्ञस्य प्रातरनुवाकैरवंतु। अनूच्यमाना सुसामिधे
 नीषु जपति। अध्वर्युः। आसीनः प्रणवे प्रणवे समिधमादधाति। समिद्धो अग्न आहुतेत्यस्यामनूयाजसमिधमवशि
 ष्य सर्वमिधमादधाति। यजमानः। समिद्धो अग्निराहुतः स्वाहा कृतः पिपर्तुनः। स्वगा देवेभ्य इदं नमः। उच्छुष्मो
 अग्ने यजमानायै धिनि शुष्मो अभिदासते। अग्ने देवेद्धमन्विद्धमद्रजिह्वामर्त्यस्य ते होतृमूर्धन्नाजिघर्मिरायस्पोषा
 य सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय। समिद्धमग्निं। देवाः पितरः पितरो देवा यो हमस्मि स सन्यजेयस्यास्मि न तमन्तरेमि। स्वं
 म इष्ट्वं दत्तं स्वं पूर्तं स्वं श्रुतं स्वं हुतं तस्य मे ग्निरुपद्रष्टा वायुरुपश्रोता दित्यो नु ख्याता द्यौः पिता पृथिवी माता प्रजाप
 तिर्बधुर्य एवास्मि स सन्यजेयस्यास्मि न तमन्तरेमि। होतृप्रवरे जपति। अध्वर्युः। ओढा सुदेवतासु। वेदेनाग्निं त्रिरुप
 वाजयति। सुवेण ध्रुवाया आज्यमादाय वेदेनोपयम्योत्तरं परिधिसंधिमन्ववहृत्य सुवं। प्रजापतये मनवे स्वाहा। मन
 साध्याय न्। दक्षिणा प्रांचमृजुं दीर्घं संततं ज्योतिष्मत्याधारयति। सर्वाणीधमकाष्ठानि सँस्पर्शयति। यजमानः। प्र
 जापतये मनव इदं नमः। मनोसि प्राजापत्यं मनसामाभूतेनाविश। सुवाधारमनुमंत्रयते। अध्वर्युः। सुवेणाज्यस्था
 ल्या आज्यमादाय। आप्यायतां ध्रुवाघृतेन यज्ञं यज्ञं प्रति देवयद्भ्यः। सूर्याया ऊधो दित्या उपस्थ उरुधारा पृथिवी यज्ञे

अस्मिन्। ध्रुवामाप्याययति सर्वत्रैवं। अग्नीत्परिधींश्चाग्निं च त्रिस्त्रिः संमृडिह। संप्रेष्यति। आग्नीध्रः। इध्मसंनहना
 निस्फ्यउपसंगृह्यप्रदक्षिणमनुपरिक्रामन्परिधीन्संमार्ष्टि। मध्यममुदंचंप्रांचावितरौ। मध्यमसंमृज्यप्रदक्षिणम
 ग्रेणाहवनीयंपरिक्रम्यदक्षिणसंमृज्यापरेणाग्निमुदङ्ङतिक्रम्योत्तरसंमृज्ययथेतंप्रत्येत्ययथास्थानमवस्था
 याग्निंसंमृजेत्। सर्वत्रप्राङ्मुखः। अग्नेवाजजिद्वाजंत्वासरिष्यंतंवाजंजेष्यंतंवाजिनंवाजजितंवाजजित्यायैसंमा
 ज्मर्यग्निमन्नादमन्नाद्याय। त्रिर्ग्नं। अध्वर्युः। भुवनमसिविप्रथस्वाग्नेयष्टरिदंनमः। अग्रेण जुहूपभृतौ देवेभ्यः।
 स्वधापितृभ्यः। दक्षिणा। अपउपस्पृश्य। जुह्वेह्यग्निस्त्वाह्वयति देवयज्यायै। जुहूमादते। उपभृदेहि देवस्त्वासवि
 ताह्वयति देवयज्यायै। उपभृतं। सुयमेमेघघृताचीभूयास्तंस्वावृतौसूपावृतौ। मुखतोभिहत्योपभृति जुहूमवदधाति
 होष्यस्तेनैवप्रत्यावहरति। अग्नाविष्णूमावामवक्रमिषंविजिहाथांमामासंतासंलोकंमेलोककृतौकृणुतं। अनव
 क्लिष्यन्प्रस्तरंदक्षिणेनदक्षिणातिक्रम्य। विष्णोःस्थानमसीतइंद्रोअकृणोद्वीर्याणि। अवतिष्ठतंतर्वेदिदक्षिणंपा
 दमवघ्नन्सव्यंकृत्वादक्षिणंपरिधिसंधिमन्ववहत्यस्रुचं। समारभ्योद्ध्वोअध्वरोदिविस्पृशमहुतोयज्ञोयज्ञपते
 रिन्द्रावान्स्वाहा। यजमानः। इंद्रायेदंनमम। वागस्यैद्रीसपत्नक्षयणीवाचामेद्वियेणाविश। सुच्यमाधारं। अध्वर्युः। हु

त्वानुप्राणिति। बृहद्वाः। सुचमुद्रुहति। प॒हिमाग्नेदुश्चरितादामासुचरितेभज। असँस्पर्शयन्सुचावुदङ्सव्येनात्या
 क्रामति। समक्तमग्निनाघृतँसमक्तँहविषाहविः। समंतरिक्षमर्चिषा। जुह्वाधुवांत्रिःसमनक्ति। उन्नीतँरायः। सुवेणधु
 वायाआज्यमादाय। सुवीरायस्वाहा। जुहँप्रत्यभिधारयति। यज्ञेनयज्ञःसंततः। जुह्वाधुवां। सादयित्वासुचौ। इध्म
 सन्नहनानिस्फ्यउपसंगृह्यवेदेश्चतृणमव्यंतमध्वर्युःप्रवरायावतिष्ठतेतान्याग्नीध्रोन्वारभ्यपश्चादवतिष्ठते। अ
 ध्वर्युः। कइदमध्वर्युर्भविष्यतिसइदमध्वर्युर्भविष्यतियज्ञोयज्ञस्यविष्णोःस्थानेतिष्ठामिवागात्विज्यंकरोतुम
 नआत्विज्यंकरोतुवाचंप्रपद्येभूर्भुवःसुवः। जपति। आग्नीध्रः। कइदमग्नीध्रविष्यतिसइदमग्नीध्रविष्यतियज्ञो
 यज्ञस्यविष्णोःस्थानेतिष्ठामिवागात्विज्यंकरोतुमनआत्विज्यंकरोतुवाचंप्रपद्येभूर्भुवःसुवः। जपति। अध्वर्युः। ब्र
 ह्मन्प्रवरायाश्रावयिष्यामि। ब्रह्माणमामंत्रयते। ब्रह्मा। वाचस्पतेवाचमाश्रावयैतामाश्रावय(यज्ञंदेवेषुमामनुष्येषुदे
 वतावर्धयैतानाकस्यपृष्ठेयजमानोअस्तु। सप्तर्षीणाँसुकृतांयत्रलोकस्तत्रेमंयज्ञंयजमानंचधेहि। ओमाश्रावय। प्र
 सौति।)। आग्नीध्रः। अस्तुश्रौषट्। प्रत्याश्रावयति। अध्वर्युः। प्रवरंप्रवृणीते। अग्निर्देवोहोतादेवान्यक्षद्विद्वौश्विकि
 त्वन्मनुष्वद्भरतवद्वासिष्ठवदिंद्रप्रमदावदाभरद्वसुवद्ब्रह्मण्वदाचवक्षद्ब्राह्मणाअस्ययज्ञस्यप्रावितारः। असाविति

होतुरुपाँशुनामगृह्णाति।मानुषइत्युच्चैः।वेद्यांतृणमपिसृजति।यजमानः।देवाःपितरःपितरोदेवायोहमस्मिसस
 न्यजेयस्यास्मिनतमंतरेमि।स्वमंडुष्ट्वंदत्तस्वंपूर्तस्वँश्रांतस्वँहुतंतस्यमेग्निरुपद्रष्टावायुरुपश्रोतादित्योनु
 ख्याताद्यौःपितापृथिवीमाताप्रजापतिर्बर्धुर्येवास्मिससन्यजेयस्यास्मिनतमंतरेमि।मांदेवेष्वाश्रावयायुषेवर्च
 से।अध्वर्युप्रवरे।चतुर्होतारंपुरस्तात्प्रयाजानांव्याचक्षीत।अध्वर्युः।घृतवतीमध्वर्योसुचमास्यस्वेत्युच्यमानेजु
 हूपभृतावादायदक्षिणासकृदतिक्रांतःपंचप्रयाजान्यजति।आश्रा३वय।आग्नीध्रः।अस्तुश्रौ३षट्।उत्करेदक्षिणा
 मुखस्तिष्ठन्स्फ्यंधारयन्प्रत्याश्रावयति।अध्वर्युः।समिधोयज।प्रथमंप्रयाजँसंप्रेष्यति।वषट्कृतेपुरस्ताज्जुहो
 ति।यजमानः।अग्नयइदं।वसंतमृतूनांप्रीणामिसमाप्रीतःप्रीणातु।अध्वर्युः।आश्राव्यप्रत्याश्राविते।यज।संप्रेष्य
 ति।वषट्कृतेदक्षिणतोजुहोति।यजमानः।अग्नयइदं।ग्रीष्ममृतूनांप्रीणामिसमाप्रीतःप्रीणातु।अध्वर्युः।आश्रा
 व्यप्रत्याश्राविते।यज।संप्रेष्यति।इतिकेचित्।एकस्माआज्यमवशिष्यवषट्कृतेपश्चाज्जुहोति।यजमानः।अ
 ग्नयइदं।वर्षाऋतूनांप्रीणामितामाप्रीताःप्रीणंतु।अध्वर्युः।अर्धमौपभृतस्यजुह्वामानीय।आश्राव्यप्रत्याश्राविते।
 यज।संप्रेष्यति।वषट्कृतेबर्हिरुत्तरतोजुहोति।यजमानः।अग्नयइदं।शरदमृतूनांप्रीणामिसामाप्रीताप्रीणातु।अ

ध्वर्युः। आश्राव्यप्रत्याश्राविते। यज। संप्रेष्यति। वषट्कृतेमध्येस्वाहाकारं जुहोति। यजमानः। अग्नयइदं। हेमंत
 शिशिरावृतूनांप्रीणामितौमाप्रीतौप्रीणीतां। अध्वर्युः। प्रत्याक्रम्यप्रयाजशेषेणहवींष्यभिघारयति। ध्रुवामभिघार्या
 ग्निमभिघारयति। आनुपूर्व्येणहवींषि। उपभृतमंततः। सादयित्वासुचौ। आप्यायतांध्रुवाघृतेनयजंयजंप्रतिदेवय
 द्भ्यः। सूर्यायारुधोदित्याउपस्थउरुधारापृथिवीयजेअस्मिन्। जुह्वांचतुर्गृहीतंगृहीत्वाप्रस्तरंबर्हिरंक्त्वा। चतुर्थो
 तेप्रस्तरबर्हिरंजनं। अग्नयेनुब्रू३हि। आश्राव्यप्रत्याश्राविते। अग्निंयज। संप्रेष्यति। वषट्कृतउत्तरार्धं जुहोति। यज
 मानः। अग्नयइदं। अग्निश्चक्षुष्माँस्तस्याहंदेवयज्ययाचक्षुष्मान्भूयासं। अध्वर्युः। प्रत्याक्रम्यपूर्ववच्चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वा। सोमायानुब्रू३हि। आश्राव्यप्रत्याश्राविते। सोमंयज। संप्रेष्यति। वषट्कृतेदक्षिणार्धं जुहोति। सर्वाणिहवीं
 षितावंतरेणयजति। यजमानः। सोमायेदं। सोमश्चक्षुष्माँस्तस्याहंदेवयज्ययाचक्षुष्मान्भूयासं। पंचहोतारंपुरस्ता
 द्द्विषामवदानानांव्याचक्षीत। अध्वर्युः। सुच्युपस्तीर्य। माभेर्मासंविक्थामात्वाहिंसिषंमातेतेजोपक्रमीत्। भरत
 मुद्धरेमनुषिंचावदानानितेप्रत्यवदास्यामि नमस्तेअस्तुमामाहिंसीः। हविरभिमृश्यमाँससँहिताभ्यामंगुलीभ्या
 मंगुष्ठेनचमध्यात्पुरोडाशस्यावदायपूर्वार्धादवद्यति। पश्चार्धात्तृतीयंपंचावत्तिनः। आप्यायतांध्रुवाघृतेनयजंयजंप्र

तिदेवयद्भ्यः। सूर्याया ऊधोदित्या उपस्थ उरुधारा पृथिवी यज्ञे अस्मिन्। अभिघार्य। यदवदानानिते वद्यन्विलो मा
 कार्षमात्मनः। आज्येन प्रत्यनज्म्येन तत्त आप्यायतां पुनः। हविः प्रत्यभिघारयति। अग्नयेनुब्रूहि। आश्राव्य प्र
 त्याश्राविते। अग्निं यज। संप्रेष्यति। वषट्कृते जुहोति। अपदधदिवा प्रक्षणन् पुरोडाशाहुतिं जुहोत्याज्यं हुत्वा वदानं
 जुहोत्यंततो न्ववसावयति। मुखेनेतराः सावयति। यजमानः। अग्नय इदं। अग्नेरहं देवयज्ययान्नादो भूयासं। अ
 ध्वर्युः। प्रत्याक्रम्य पूर्ववच्चतुर्गृहीतं गृहीत्वा। प्रजापतये। उपोषूक्त्वा। अनुब्रूहि। उच्चैः। आश्राव्य प्रत्याश्राविते।
 प्रजापतिं। उपोषूक्त्वा। यज। उच्चैः। वषट्कृते जुहोति। यजमानः। प्रजापतय इदं। दब्धि रस्यदब्धो भूयासं पाप्मानं
 दभेयं। अध्वर्युः। सुच्युपस्तीर्य। माभेर्मासं विक्थामात्वा हिंसिषं माते ते जोषं क्रमीत्। भरतमुद्धरे मनुषिं चावदानानि
 ते प्रत्यवदास्यामि नमस्ते अस्तु मामाहिंसीः। हविरभिमृश्य मांसं संहिताभ्यामंगुलीभ्यामंगुष्ठेन च मध्यात् पुरोडाश
 स्यावदाय पूर्वार्धादवद्यति। पश्चार्धात्तृतीयं पंचावत्तिनः। आप्यायतां ध्रुवाघृतेन यज्ञं यज्ञं प्रतिदेवयद्भ्यः। सूर्याया ऊ
 धोदित्या उपस्थ उरुधारा पृथिवी यज्ञे अस्मिन्। अभिघार्य। यदवदानानिते वद्यन्विलो मा कार्षमात्मनः। आज्येन प्र
 त्यनज्म्येन तत्त आप्यायतां पुनः। हविः प्रत्यभिघारयति। अग्नीषोमाभ्यामनुब्रूहि। आश्राव्य प्रत्याश्राविते। अ

अग्नीषोमौयज । संप्रेष्यति । वषट्कृते जुहोति । यजमानः । अग्नीषोमाभ्यामिदं नमम । अग्नीषोमयोरहं देवयज्ययावृ
 ब्रह्माभूयासं । इति पौर्णमास्यां । अमावास्यायां तु आग्नेयेन प्रचर्य । ऐन्द्राग्नेन प्रचरति । अग्नीषोमवत् । ऊहे विशेषः । इं
 द्राग्निभ्यामनुब्रूहि । इंद्राग्नीयज । यजमानः । इंद्राग्निभ्यामिदं नमम । इंद्राग्नियोरहं देवयज्ययेन्द्रियाव्यन्नादो
 भूयासं । इत्यसन्नयतः । सन्नयतः सान्नाय्याभ्यां प्रचरति । द्विः शृतस्यावद्यति द्विर्दध्नः । अभिघार्य । यदवदानानि
 तेवद्यन्विलोमाकार्षमात्मनः । आज्येन प्रत्येन ज्म्येन तत्तत् आप्यायतां पुनः । हविः प्रत्यभिघारयति । इंद्रायानूब्रूहि
 । महेंद्रायेति वा । आश्राव्य प्रत्याश्राविते । इंद्रं यज । महेंद्रं वा । यजमानः । इंद्रायेदं नमम । इंद्रस्याहं देवयज्ययेन्द्रियावीभू
 यासं । महेंद्रायेदं नमम । महेंद्रस्याहं देवयज्ययाजेमानं महिमानं गमेयं । इत्यमावास्यायां । अध्वर्युः । सुच्युपस्तीर्य ।
 सर्वेभ्य उत्तरार्धेभ्यः सकृत् सकृदवद्यति । द्विः पंचावत्तिनः । द्विरभिघारयति । न हविः प्रत्यभिघारयति । अग्नये स्विष्ट
 कृते नुब्रूहि । आश्राव्य प्रत्याश्राविते । अग्निं स्विष्टकृतं यज । संप्रेष्यति । वषट्कृत उत्तरार्धपूर्वार्धे असंसक्ता मितराहु
 तिभिर्जुहोति । यजमानः । अग्नये स्विष्टकृत इदं नमम । अग्नेः स्विष्टकृतो हं देवयज्यया युष्मान्यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयं ।
 अग्निर्मादुरिष्टात्पातु सविता घशाद्यो मे न्ति दूरे रातीयति तमे तेन जेषं । अध्वर्युः । प्रत्याक्रम्य सुचमद्भिः पूरयित्वा ।

वैश्वानरेहविरिदं जुहोमि साहस्रमुत्संशतधारमेतं । तस्मिन्नेष पितरं पितामहं प्रपितामहं स्वर्गलोके बिभरत्पितृन्व
 माने । परिध्यभावे गृहमेधीयेपि । मध्यमं परिधिं प्रदक्षिणमनु परिषिंचति । यजमानः । पित्रे पितामहाय प्रपितामहाये
 दंनमम । अध्वर्युः । सादयित्वा सुचौ । प्राशि त्रं स्थालीगतेनाज्येनोपस्तीर्य आग्नेयं प्रांचं विरुज्यापठपस्पृश्य । अंगुष्ठे
 नोपमध्यमयाचांगुल्यादाया विरुज्योत्तरस्मात्तदुभयं यवमात्रं । पिप्पलमात्रे मंत्रो न लिंगविरोधात् । अज्या यो यवमा
 त्रादा व्याधात्कृत्यतामिदं । मारूरूपामयज्ञस्य शुद्धं स्विष्टमिदं हविः । अनुमृश्य प्राशि त्रमवद्यति । ब्रह्मा । मित्रस्य त्वा
 चक्षुषा प्रेक्षे । प्राशि त्रमवदीयमानं प्रेक्षते । अध्वर्युः । अभिघार्याग्रेणाहवनीयं ब्रह्म यजमानावाहवनीयं चांतरेण नीत्वा
 परेणाहवनीयं निदधाति । इडापात्र उपस्तीर्य । मनुना दृष्टं घृतपदीं मित्रावरुणसमीरितां । दक्षिणार्धादसंभिदन्नवद्या
 म्येकतो मुखं । दक्षिणार्धात्पुरोडाशस्य पूर्वमवदानमवद्यति पूर्वार्धादणुमिव दीर्घं यजमानभागं तमाज्येन संतर्प्य ध्रु
 वाया उपोह्य । संभेदमवद्यति सर्वेभ्यो हविर्भ्यः । अभिघार्य प्राचीं प्रोहति । अग्रेण होतारं दक्षिणातिक्रम्य प्रदक्षिणमावृ
 त्यपश्चात्प्राडासीनो होतुरंगुलिपर्वणी अनक्ति । पूर्वमग्रेथापरं । प्रसव्यमावृत्य यथेतं प्रत्येत्य पुरस्तात्प्रत्ये इडासी
 नो होत्र इडां प्रयच्छति । यजमानः । सुरूपवर्षवर्ण एहीमान् भद्रान् दुर्या अभ्येहि मामनुव्रतान्युशीर्षाणि मृद्वमिद एह्य

दित॑ ए॒हि॒स॒र॒स्व॒त्ये॒हि॒रं॒ति॒र॒सि॒र॒म॒ति॒र॒सि॒सू॒न॒र्य॑सि॒जुष्टे॑ जुष्टि॒तेशी॑ यो॒प॒हू॒त॒उ॒प॒ह॒वं॒तेशी॑ य । इ॒डा॒मा॒ह्निय॑माणां॒प्र॒ती॒क्ष॒ते ।
 अ॒ध्व॒र्युः । दक्षि॑णे॒होतुः॑ पा॒णा॒वि॒डा॒या॒अ॒वां॒त॒रे॒डा॒म॒व॒द्य॒ति॒ले॒पा॒दु॒प॒स्तृ॒णा॒ति॒स॒कृ॒द॒व॒द॒धा॒ति । हो॒ता॒स्व॒यं॒द्वि॒तीय॑मा॒द॒ते ।
 अ॒ध्व॒र्युः । ले॒पे॒ना॒भि॒घा॒र॒य॒ति । उ॒प॒हू॒य॒मा॒ना॒म॒ध्व॒र्यु॒रा॒ग्नी॒ध्रो॒य॒ज॒मा॒न॒श्चा॒न्वा॒र॒भं॒ते । य॒ज॒मा॒नः । इ॒ड॒ए॒ह्य॒दि॒त॒ए॒हि॒भू॒य॒
 स्ये॒हि॒श्रे॒य॒स्ये॒हि॒व॒सी॒य॒स्ये॒हि॒चि॒त्त॒ए॒हि॒द॒धि॒ष॒ए॒हि । उ॒पाँ॒शू॒प॒ह॒वे॒स॒स॒दे॒व॒ग॒वी॒र्ज॒प॒ति । चि॒द॒सि॒म॒ना॒सि॒व॒स्वी॒रं॒ती॒र॒म॒तिः
 सु॒न॒री॒सू॒नृ॒ता । उ॒च्चै॒रु॒प॒ह॒वे॒स॒स॒म॒नु॒ष्य॒ग॒वी॒र्ज॒प॒ति । वि॒श्वा॒त्वं॒भू॒ता॒नु॒प्रा॒णि॒हि॒वि॒श्वा॒त्वा॒भू॒ता॒नु॒प्रा॒णं॒तु । भू॒र॒स्या॒यु॒र॒सी॒
 ष्ठि॒र॒सि । सु॒रू॒प॒व॒र्ष॒व॒र्ण॒ए॒ही॒मा॒न्भ॒द्रा॒न्दु॒र्या॑अ॒भ्ये॒हि॒मा॒म॒नु॒व॒ता॒न्यु॒शी॒र्षा॒णि॒मृ॒द्वँ॒सानः॑ प्रि॒या॒सु॒प्र॒तूर्तिः॑ प्रि॒या॒नः॑ सु॒ह॒
 न्नाः॑ प्रि॒य॒व॒ती॒म॒घो॒नी॒जुष्ट॑ ए॒हि॒रं॒त॒ए॒हि॒र॒म॒त॒ए॒हि॒सू॒नृ॒त॒ए॒हि॒सु॒ह॒वा॒म॒ए॒हि॒स॒ह॒रा॒य॒स्पो॒षे॒ण॒दे॒वी॒र्दे॒वै॒र॒भि॒मा॒नि॒व॒र्त॒ध्वँ
 स्यो॒ना॒स्यो॒ने॒घृ॒ते॒न॒माँ॒स॒मु॒क्ष॒त॒न॒म॒ए॒त॒दु॒प॒दं॒भि॒ष॒गृ॒षि॒र्ब्र॒ह्मा॒य॒द्व॒दौ॒स॒मु॒द्रा॒दु॒द॒च॒न्नि॒व । सु॒चा॒वा॒ग॒ग्रे॒वि॒प्र॒स्य॒ति॒ष्ठ॒ति॒शं॒
 गे॒भि॒र्द॒श॒भि॒र्दि॒श॒न् । उ॒च्चै॒रु॒प॒ह॒वे । वा॒य॒वि॒डा॒ते॒मा॒ता । हो॒ता॒र॒मी॒क्ष॒मा॒णो॒वा॒युं॒म॒न॒सा॒ध्या॒ये॒त् । उ॒प॒हू॒तो॒य॒मि॒त्यु॒च्य॒मा॒
 ने । उ॒प॒हू॒तः॑ प॒शु॒मा॒न॒सा॒नि । ज॒प॒ति । अ॒स्मा॒स्वि॒न्द्रं॒द्रि॒यं॒द॒धा॒त्व॒स्मा॒न्ना॒य॒उ॒त॒य॒ज्ञाः॑ स॒चं॒ता॒म॒स्मा॒सु॒सं॒त्वा॒शि॒षः॑ सा॒नः॑
 प्रि॒या॒सु॒प्र॒तूर्ति॑र्म॒घो॒नी॒जुष्टि॑र॒सि॒जु॒ष॒स्व॒नो॒जुष्टा॑नो॒सि॒जुष्टि॑ते॒ग॒मे॒यं । इ॒डा॒या॒अ॒हं॒दे॒व॒य॒ज्य॒या॒पु॒ष्टि॒मा॒न्प॒शु॒मा॒न्भू॒या॒स

मिडेभा॑गं जुष॑स्वनो॒जिन्व॑गाजिन्वा॒र्वत॑स्तस्या॒स्तेभ॑क्षि॒वाणः॑ स्याम॒स॒र्वा॒त्मा॑नः॒स॒र्व॑गणाः । इडा॑धेनुः सहवत्सान
आगा॑दूर्ज॑दुहानापयसाप्रपीना । सानो॑अन्नेनहविषोतगोभिरिडाजिन्वतांपयसाभ्यमस्मान् । उप॑हूतामिडां । अध्व
र्युः । दै॒व्या॑ अध्वर्यवइत्युच्यमाने । उप॑हूतः पशुमानसानि । जपति । उप॑हूतायामग्रेणाहवनीयंपरीत्यब्रह्मणेप्राशित्रं प
रिहरति । ब्रह्मा । ऋ॒तस्य॑पथापर्येहि । पर्या॑ह्रियमाणं । सूर्य॑स्यत्वाचक्षुषाप्रतिपश्यामि । आ॒ह्रिय॑माणं । दे॒वस्य॑त्वासवि
तुः प्र॑स॒वे॒श्चिनो॑र्बा॒हुभ्या॑ पू॒ष्णो॑हस्ता॒भ्यां॑प्रतिगृह्णामि । प्रतिगृह्य । पृथि॒व्या॑स्त्वानाभौसादयामीडायाःपदे । अपरेणाह
वनीयंव्यूह्यतृणानिप्राग्दंडंसादयति । सुपर्ण॑स्यत्वागरुत्मतश्चक्षुषावपश्यामि । अवेक्ष्य । दे॒वस्य॑त्वासवितुः प्र॑स॒वे
श्चिनो॑र्बा॒हुभ्या॑ पू॒ष्णो॑हस्ता॒भ्या॑माददे । अंगु॑ष्ठेनोपमध्यमयाचांगुल्यादाय । अग्ने॑स्त्वानस्येनप्राश्नामि । प्राश्नाति । ब्रा
ह्मण॑स्योदरेण । असं॑म्लेत्थावगिरति । नद॑तोगमयति । याअप्स्वंतर्देवतास्ताइदंशमयंतुस्वाहाकृतंजठरमिंद्रस्य
गच्छ । अ॒द्भिर॑भ्यवहरति । आचम्य । घ॒सिना॑मेमासंपृक्थाऊर्ध्वमेनाभैःसीदैंद्रस्यत्वाजठरेसादयामि । नाभिदेशम
भि॒मृश॑ति । वा॒ङ्म॒आ॒सन् । न॒सोः प्रा॒णः । अ॒क्षयो॑श्चक्षुः । क॒र्णयोः॒ श्रोत्रं॑ । बा॒हुवो॑र्बलं । ऊ॒रुवो॑रोजः । यथारूपंप्राणायतनानि
संमृ॑शति । अरि॑ष्टाविश्वा॒न्यंगानि॑त॒नूस्त॒नुवा॑मे॒स॒हन॑मस्तेअस्तुमामाहिंसीः । सर्वा॑ण्यंगानि । पात्रंप्रक्षाल्यपूरयि

त्वा। दिशोजिन्व। परांचंनिनयति। अपरंपूरयित्वा। मांजिन्व। अभ्यात्मंनिनयति। इडासिस्योनासिस्योनकृत्सा
 नोरायस्पोषेसुप्रजास्त्वेधाः। मुखस्यत्वाद्युम्नायसुरभ्यास्यत्वायत्वाप्राश्नामि। उपहृतामृत्विजःप्राश्रंति। यजमा
 नपंचमाः। वाग्यताभवंत्यामार्जनात्। मनोज्योतिर्जुषतामाज्यंविच्छिन्नंयज्ञं समिमंदधातु। बृहस्पतिस्तनुता
 मिमंनोविश्वेदेवाइहमादयंतां। अंतर्वेदिपवित्रवतिप्रस्तरदेशेमार्जयंते। अध्वर्युः। आग्नेयंचतुर्धाविरुज्यबर्हिषदंक
 रोति। यजमानः। ब्रध्नपिन्वस्वददतोमेमाक्षायिकुर्वतोमेमोपदसद्विशांकलृप्तिरसिदिशोमेकल्पंतांकल्पंतांमेदि
 शोदैवीश्वमानुषीश्वाहोरात्रेमेकल्पेतामर्धमासामेकल्पंतांमासामेकल्पंतामृतवोमेकल्पंतांसंवत्सरोमेकल्पंतां
 कलृप्तिरसिकल्पंतांमे। आशानांत्वाशापालेभ्यश्चतुर्भ्योअमृतेभ्यः। इदंभूतस्याध्यक्षेभ्योविधेमहविषावयं। भज
 तांभागीभागंमाभागोभक्तनिरभागंभजामोपस्पिन्वोषधीर्जिन्वद्विपात्पाहिचतुष्पादवदिवोवृष्टिमेरय। ब्राह्मणानां
 मिदहविःसोम्यानांसोमपीथिनांनिर्भक्तोब्राह्मणोनेहाब्राह्मणस्यास्ति। प्रतिदिशंव्यूहति। इदंब्रह्मणः। इदहोतुः। इद
 मध्वर्योः। इदमग्नीधः। चतुर्धाव्यादिशति। अध्वर्युः। इदंयजमानस्य। यजमानभागमादिशति। अग्नीधेषडवत्तंसं
 पादयति। उपस्तीर्यावदायाभिधारयत्येवंपुनरवद्यति। अग्नेणाहवनीयंवेदेनब्रह्मयजमानभागौपरिहरत्यन्येनपात्रे

णहोत्रेन्येनाध्वर्यवे । आग्नीध्रः । दिवोभागोस्यग्नेराग्नीध्रमस्यग्नेःशामित्रमस्यग्नेस्त्वास्येनप्राश्नामिनमस्ते
 अस्तुमामाहिँसीः । प्राश्नाति । अध्वर्युः । अंतरिक्षस्यभागोसि । प्राश्नाति । अन्वाहार्यमभिघार्यातर्वेद्यामासादयति । ब्र
 ह्मा । ब्रह्मन्ब्रह्मासिब्रह्मणेत्वाहुताद्यमामाहिँसीरहुतोमह्यँशिवोभव । प्रजापतेर्भागोस्यूर्जस्वान्पयस्वान्प्राणापानौमे
 पाहिसमानव्यानौमेपाह्युदानव्यानौमेपाह्यक्षितोस्यक्षित्यैत्त्वामामेक्षेष्टाअमुत्रामुष्मिल्लोके । अन्वाहार्यमासन्न
 मभिमृशति । यजमानः । इयँस्थाल्यमृतस्यपूर्णासहस्रधारउत्सोअक्षीयमाणः । सदाधारपृथिवीमंतरिक्षंदिवंचते
 नौदनेनातितराणिमृत्युं । प्रजापतेर्भागोस्यूर्जस्वान्पयस्वान्प्राणापानौमेपाहिसमानव्यानौमेपाह्युदानव्यानौमे
 पाह्यक्षितोस्यक्षित्यैत्त्वामामेक्षेष्टाअमुत्रामुष्मिल्लोके । अतर्वेद्यन्वाहार्यमासन्नमभिमृशति । अध्वर्युः । दक्षिणस
 द्भ्यउपहर्तवै । संप्रेष्यति । यजमानः । दक्षिणतएतब्राह्मणाअयंवओदनोयथाभागंप्रतिगृहीध्वं । संप्रेष्यति । दक्षिणां
 प्रतिग्रहीष्यन्सप्तदशकृत्वोपान्यात् । व्यावृत्यप्रतिग्रहणं । देवस्यत्वासवितुः प्रसवेस्थिनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां
 प्रतिगृह्णामिराजात्वावरुणोनयतुदेविदक्षिणेब्रह्मणओदनंतेनामृतत्वमंश्यांवयोदात्रेभूयान्मयोमह्यमस्तुप्रतिग्र
 हीत्रेकइदंकस्माअदात्कामः कामायकामोदाताकामः प्रतिग्रहीताकामंसमुद्रमाविशकामेनत्वाप्रतिगृह्णामिकामै

तत्त॑ ए॒षाते॑ का॒म॒दक्षि॑णोत्ता॒नस्त्वा॑ंगीर॒सः॑ प्रति॑गृह्णातु । अन्वा॑हार्यं चतु॒र्धा॑ करण॒क्रमे॑ण प्रति॑गृह्य प्रत्याय॑न्ति । ब्रह्मा॑पि
 स्वमा॑र्गेण गत्वा प्रति॑गृह्यागत्योपवि॑शेत् । अध्व॑र्युः । हविः॑ शेषानु॒द्वास्य॑ । अनु॒द्वास॑ने ततं॒म॒ आप॑इत्याहुः । अनू॒याजार्थ॑
 उ॒ल्मुके॑ अपि सृ॒ज्य । ब्रह्म॑न् प्रस्था॒स्यामः॑ समि॒धमा॑धायाग्नी॒त्परि॑र्धींश्चाग्निं च स॒कृत्स॒कृत्सं॑मृडि॒ढ । संप्रे॑ष्यति । ब्रह्मा
 । दे॒व॑स॒वित॑रे॒त॒ते॒ प्रा॒ह॒तत्प्र॑च॒सुव॑प्रच॒यज॑ बृह॒स्पति॑र्ब्रह्मा॒सय॑ ज॒पाहि॑स॒यज॑पतिं पा॒हिस॑मां पा॒हि॒ओं॑ ३ प्रति॑ष्ठ । आग्नी॒ध्रः
 । ए॒षाते॑ अग्ने॒समि॑त्तयावर्ध॒स्वचा॑च॒प्याय॑स्ववर्ध॒तां च॑ते॒यज॑पतिराच॒प्याय॑तां स्वा॒हा । समि॑धमादधाति । यज॑मानः ।
 अ॒ग्नय॑ इदं नमम । ए॒षाते॑ अग्ने॒समि॑त्तयावर्ध॒स्वचा॑च॒प्याय॑स्ववर्धि॒षीम॑हि च॒वय॑माच॒प्यासि॑षीमहि । यंते॑ अ॒ग्न आ॒वृ
 श्या॒म्य॒हं वा॑क्षिपि॒तश्च॑रन् । प्र॒जां च॑तस्य॒मूलं॑ चनी॒ चैर्दे॒वानि॑ वृ॒श्चत॑ । अ॒ग्ने॒यो नो॑भि॒दास॑ति॒समा॒नो यश्च॑ नि॒ष्ट्यः॑ । इ॒ध्म
 स्ये॒व प्र॒क्षाय॑तो॒मात॑स्योच्छे॒षि किं॑ च॒न । यो मां॑ द्वेष्टि॒जात॑वेदो॒यं चा॒हं द्वेष्टि॑म॒यश्च॑ मां । सर्वा॑स्तान॒ग्ने॒सं द॑ह॒याँश्चा॒हं द्वेष्टि॑म॒ये
 च॒मां । अनू॒याज॑समि॒धमा॑धीय॒मानां॑ । आग्नी॒ध्रः । अ॒स्फ्यै॑रि॒ध्मसं॑ न॒हनै॑र॒परि॑क्रामन् परि॒धीन्सं॑मार्ष्टि । म॒ध्यम॑मुदं चं
 प्रां॒चा॒वित॑रौ । अ॒ग्ने॒वाज॑जि॒द्वाज॑त्वा॒ससृ॑वाँ॒संवा॑जं॒ जि॒गि॒वाँ॒संवा॑जिनं॒ वाज॑जितं॒ वाज॑जि॒त्यायै॑ सं॒माज्म्य॑ग्निम॒न्ना
 द॒म॒न्नाद्या॑य । स॒कृद॑ग्निं । यो भू॒ताना॑मधि॒पती॑रु॒द्रस्तं॑ति च॒रो वृ॑षा । प॒शून्स्मा॑कं॒ माहि॑सी॒रेत॑दस्तु॒हुतं॑ तव॒ स्वाहा॑ । सं॒मा

गानभ्युक्ष्याहवनीयेप्रहरति। यजमानः। भूतानामधिपतयेरुद्रायतन्तिचरायेदंनमम। वेदिर्बर्हिःशृतँहविरिध्मःपरि
 धयःसुचः। आज्यंयजऋचोयजुर्याज्याश्ववषट्काराःसंमेसन्नंतयोनमंतामिध्मसंनहनेहुते। इध्मसंनहनेहुतेजप
 ति। महाहविर्होता। सत्यहविरध्वर्युः। अच्युतपाजाअग्नीत्। अच्युतमनाउपवक्ता। अनाधृष्यश्वाप्रतिधृष्यश्चयज
 स्याभिगरौ। अयास्यउद्राता। सप्तहोतारंपुरस्तादनूयाजानांव्याचक्षीत। अध्वर्युः। यदुपभृत्याज्यंतज्जुह्वामानीय
 तेनसकृदतिक्रांतस्त्रीननूयाजान्यजति। आश्राव्यप्रत्याश्राविते। देवान्यज। प्रथमँसंप्रेष्यति। वषट्कृतेग्रेणाधारसं
 भेदंपश्चात्पश्चात्समिधिजुहोति। पश्चादेवारभ्यप्रांचमुत्तमँसंततंतेनेतरावनुसंभिनति। यजमानः। अग्नयइदं। ब
 र्हिषोहंदेवयज्ययाप्रजावान्भूयासं। अध्वर्युः। आश्राव्यप्रत्याश्राविते। यज। संप्रेष्यति। वषट्कृतेजुहोति। यजमानः
 । अग्नयइदंनमम। नराशँसस्याहंदेवयज्ययापशुमान्भूयासं। अध्वर्युः। आश्राव्यप्रत्याश्राविते। यज। संप्रेष्यति। य
 जमानः। अग्नयइदं। अग्नेःस्विष्टकृतोहंदेवयज्ययायुष्मान्यजेनप्रतिष्ठांगमेयं। अंगिरसोमास्ययजस्यप्रातरनु
 वाकैरहौषुः। अनूयाजेषुजपति। अध्वर्युः। प्रत्याक्रम्ययथायतनँसुचौसादयित्वावाजवतीभ्यांव्यूहत्युभौवाजव
 त्यौजपतः। वाजस्यमाप्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत्। दक्षिणेनोत्तानेनसप्रस्तरांजुहूमुद्रुहति। अथासपत्नँइंद्रोमेनि

ग्राभेणाधराँअकः। नीचासव्येनोपभृतंनिगृह्णाति। उद्ग्राभंच। केवलंजुहमुद्गृह्णाति। निग्राभंच। उपभृतंनिगृह्णाति। ब्र
 ह्मदेवाअवीवृधन्। दक्षिणोत्तानेनप्राचींजुहंप्रोहति। अथासपत्नानिद्राग्नीमेविषूचीनान्व्यस्यतां। सव्येनोपभृतंप्रती
 चींबहिर्वेदिनिरस्यति। अपउपस्पृश्य। अभ्युक्षोपभृतमाहृत्यजुह्वापरिधीननक्ति। वसुभ्यस्त्वा। मध्यमं। यजमा
 नः। वसुभ्यइदंनमम। वसून्देवायज्ञेनापिप्रेयं। अध्वर्युः। रुद्रेभ्यस्त्वा। दक्षिणार्धं। यजमानः। रुद्रेभ्यइदंनमम। रु
 द्रान्देवान्यज्ञेनापिप्रेयं। अध्वर्युः। आदित्येभ्यस्त्वा। उत्तरार्धं। यजमानः। आदित्येभ्यइदंनमम। आदित्यान्देवा
 न्यज्ञेनापिप्रेयं। परिधीनज्यमानान्। अध्वर्युः। अन्यत्रप्रस्तरात्जुहूँसादयित्वा। संजानाथांद्यावापृथिवीमित्रावरु
 णौत्वावृष्ट्यावतां। विधृतीभ्यांप्रस्तरँसमुल्लिप्यतूष्णींबर्हिषिविधृतीअपिसृज्य। सुक्षुप्रस्तरमनक्ति। अक्तरिहा
 णाः। जुह्वामग्राणि। वियंतुवयः। उपभृतिमध्यानि। प्रजांयोनिंमनिर्मक्षं। ध्रुवायामूलानि। एवंपुनरनक्ति। तृतीयेतु।
 प्रजांयोनिंमनिर्मक्षं। ध्रुवायामूलानि। वियंतुवयः। उपभृतिमध्यानि। अक्तरिहाणाः। जुह्वामग्राणि। यजमानः। सम
 इक्तांबर्हिर्विषाघृतेनसमादित्यैर्वसुभिःसंमरुद्भिः। समिंद्रेणविश्वेभिर्देवेभिरङ्क्तांदिव्यंनभोगच्छतुयत्स्वाहा। प्र
 स्तरमज्यमानं। अध्वर्युः। आयुषेत्वा। अक्तस्यतृणमपादायप्रजातंनिधाय। यजमानः। अपिप्रेइयज्ञोयज्ञमयाट्दे

वाँअरंकृतःसोमः।तंमित्रोवरुणोअर्यमारायस्पोषायजमानंविशंतु।प्रस्तरस्यतृणमपातं।अध्वर्युः।प्रस्तरँशाखां
 चादायोत्तरपरिधिसंधिमन्ववहत्याश्राव्यप्रत्याश्राविते।इषितादैव्याहोतारोभद्रवाच्यायप्रेषितोमानुषःसूक्तवाका
 यसूक्ताब्रू३हि।संप्रेष्यति।आप्यायंतामापओषधयोमरुतांपृषतयःस्थदिवंगच्छततो नोवृष्टिमेरयस्वाहा।प्रस्तरँ
 शाखांचानुप्रहरति।अजिह्वमिवहस्तंधारयन्कर्षनिवन्यंचमंततःपर्यावर्तयति।यजमानः।अग्नयइदंनमम।अ
 ग्नेरहमुज्जितिमनूज्जेषं।सोमायेदंनमम।सोमस्याहमुज्जितिमनूज्जेषं।अग्नयइदंनमम।अग्नेरहमुज्जिति
 मनूज्जेषं।प्रजापतयइदंनमम।प्रजापतेरहमुज्जितिमनूज्जेषं।अग्नीषोमाभ्यामिदंनमम।अग्नीषोमयोरहमु
 ज्जितिमनूज्जेषं।इंद्रायवैमृधायेदंनमम।इंद्रस्यवैमृधस्याहमुज्जितिमनूज्जेषं।इंद्राग्निभ्यामिदंनमम।इंद्रा
 ग्नियोरहमुज्जितिमनूज्जेषं।देवेभ्यआज्यपेभ्यइदंनमम।देवानामाज्यपानामहमुज्जितिमनूज्जेषं।अग्नये
 स्विष्टकृतइदंनमम।अग्नेःस्विष्टकृतोहमुज्जितिमनूज्जेषं।अध्वर्युः।आशास्तेयंयजमानोसावित्युच्यमाने।अ
 ग्नीद्रमय।संप्रेष्यति।आग्नीध्रस्त्रिरंजलिनाप्रस्तरमूर्ध्वमुद्यौति।यजमानः।यर्हिहोतायजमानस्यनामगृहीयात्त
 हिब्रूयात्।एमाअगमन्नाशिषोदोहकामाइंद्रवंतोवनामहेधुक्षीमहिप्रजामिषं।सामेसत्याशीर्देवेषुभूयान्मन्यान्म

न्यतमाज्जुष्टाज्जुष्टतमादरैडतामनसातच्छकेयं यज्ञोदिवरोहतुयज्ञोदिवंगच्छतुयोदेवयानः पंथास्तेन यज्ञोदेवाँ
अप्येतु। आशीष्पुजपति। यज्ञोम आगम्यात्। यत्कामयते तस्य नाम गृह्णाति। रोहितेन त्वाग्निर्देवतांगमयतु। हरि
भ्यां त्वेन्द्रो देवतांगमयतु। एतं शेन त्वासूर्यो देवतांगमयतु। प्रस्तरमवसृष्टं। अध्वर्युः। अनुप्रहर। संप्रेष्यति। आग्नी
ध्रः। स्वगातनुभ्यः स्वाहा। प्रस्तरस्य तृणमपातमनुप्रहरति। यजमानः। तनुभ्य इदं नमम। दिवः खीलो वततः। पृथि
व्या अध्युत्थितः। तेना सहस्रकांडेन द्विषंतं तापयामसि द्विषन्नस्ताप्यतां बहुमानागास्ताप्यौषधयः। प्रस्तरस्य तृ
णमनुप्रहतं। अध्वर्युः। एतत् एतत् एतदिति त्रिरंगुल्यान्ववदिशति। आयुष्पा अग्ने स्यायुर्मपाहि चक्षुष्पा अग्ने सिच
क्षुर्मपाहि। यथारूपं प्राणायतनानि संमृशति। ध्रुवासि। अंतरवेदि पृथिवीमभिमृशति। आग्नीध्रः। संवदस्व। अध्वर्युः
। अगानग्नीत्। आग्नीध्रः। अगन्। अध्वर्युः। श्रावय। आग्नीध्रः। श्रौवष्ट। अध्वर्युर्मध्यमं परिधि मन्वारभ्य। स्व
गादैव्या होतृभ्यः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः शंयोर्ब्रूहि। संप्रेष्यति। यजमानः। विष्णोः शंयोर्हं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठांग
मेयं। शंयुवाकं। अध्वर्युः। यं परिधिं पर्यधत्था अग्ने देवपणिभिर्वीर्यमाणः। तंत एतमनुजोषं भरामि नेदेष त्वदपचेत
यातै। स्वाहेति वृत्तिः। मध्यमं परिधि मनुप्रहरति। यज्ञस्य पाथ उपसमितं। स्वाहेति वृत्तिः। इतरौ। अवांचमुत्तरस्याग्र

मंगारेषूपोहति । यजमानः । वितेमुंचामिरशनाविरश्मीन्वियोकत्रायानिपरिचर्तनानिधत्तादस्मासुद्रविणंयच्चभद्रं
प्रणोब्रूताद्वागधान्देवतासु । अग्निंपरिधिषुप्रहियमाणेषु । अध्वर्युः । यजमानं प्रथत । परिधीननुमंत्रयते । उत्ताना
भ्याँहस्ताभ्यामिति वृत्तिः । जुह्वाबिलउपभृतोग्रमवधाय । संसावभागास्थेषाबृंहंतः प्रस्तरेष्ठाबर्हिषदंश्चदेवाइमांवाचं
मभिविश्वेगृणंत आसद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वँस्वाहा । सुचौप्रसावयति । यजमानः । वसुभ्योरुद्रेभ्य आदित्येभ्यः
संसावभागेभ्य इदं नमम । इष्टोयजोभृगुभिर्द्रविणोदायतिभिराशीर्दावसुभिराशीर्वाअथर्वभिः । तस्यमेष्टस्यवीत
स्यद्रविणमागम्याद्वसुर्यजोवसुमान्यजस्तस्यमायजस्यवसोर्वसुमतोवस्विहागच्छतुयजोम आगच्छतु । संसा
वभागाननुमंत्रयते । यत्कामयते तस्य नाम गृह्णाति । वेदोसि वित्तिरसि पाप्मनो व्यावृत्त्यै विदेय कर्मासि करुणमसि
क्रियासंसनिरसिसनितासिसनेयं घृतवतंकुलायिनं रायस्पोषं सहस्रिणं वेदोददातुवाजिनं । वेदमंतर्वेद्यासन्नमभि
मृशति । ऋत्विजो हविः शेषान्प्राश्रंत्याज्यलेपान्प्रक्षाल्य । जुहूपभृतावध्वर्युरादते । वेदँहोता । ससुवामाज्यस्थाली
माग्नीध्रः । प्रत्यंचोयंति । पत्नीः संयाजयिष्यंतो दक्षिणेन गार्हपत्यमध्वर्युरतिक्रामत्युत्तरेणेतरौ । अध्वर्युः । अग्ने
र्वामपन्नगृहस्य सदसि सादयामि सुम्नाय सुम्निनी सुम्नेमाधतंधुरिधुर्योपातं । स्फये सुचौ सादयति । अपरेण गार्ह

पत्यमुपविश्यध्वानेनैवस्रुग्भ्यांपत्नीः संयाजयंति । वेदंचोपभृत्यपत्यामन्वारब्धायां जुह्वांचतुर्गृहीतंगृहीत्वा । सो
 मायानुब्रू३हि । आश्राव्यप्रत्याश्राविते । सोमंयज । संप्रेष्यति । वषट्कृते उत्तरार्धे सोमंयजति । यजमानः । सोमायेदंन
 मम । सोमस्याहं देवयज्यया सुरेतारेतोधिषीय । अध्वर्युः । त्वष्ट्रेनुब्रू३हि । आश्राव्यप्रत्याश्राविते । त्वष्टारंयज । वष
 ट्कृते दक्षिणार्धे त्वष्टारंयजति । तावंतरेणेतरायजति । यजमानः । त्वष्ट्रइदंनमम । त्वष्ट्रहं देवयज्यया पशूनां रूपं पुषे
 यं । अध्वर्युः । देवानांपत्नीभ्योनुब्रू३हि । परिश्रिते । देवानांपत्नीर्यज । यजमानः । देवानांपत्नीभ्यइदंनमम । देवानांपत्नी
 नामहं देवयज्यया प्रजनिषीय प्रजया च पशुभिश्च । अध्वर्युः । राकायानुब्रू३हि । राकांयज । यजमानः । राकायाइदंनम
 म । राकाया अहं देवयज्यया प्रजावान्भूयासं । अध्वर्युः । सिनीवाल्या अनुब्रू३हि । सिनीवालींयज । यजमानः । सिनीवा
 ल्याइदंनमम । सिनीवाल्या अहं देवयज्यया पशुमान्भूयासं । अध्वर्युः । कुह्वा अनुब्रू३हि । कुहूंयज । यजमानः । कुह्वाइ
 दंनमम । कुह्वा अहं देवयज्यया पुष्टिमान्भूयासं । अध्वर्युः । अग्नये गृहपतयेनुब्रू३हि । अग्निं गृहपतियज । यजमानः ।
 अग्नये गृहपतयइदंनमम । अग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्य प्रतिष्ठात स्याहं देवयज्यया प्रतिष्ठावान्भूयासं । देवानांपत्नीरग्नि
 र्गृहपतिर्यज्ञस्य मिथुनंतयो रहं देवयज्यया मिथुनेन प्रभूयासं । इति समस्तानुमंत्रणमेके समामनन्ति । अध्वर्युः । सं

पत्नीपत्यासुकृतेनगच्छतांयज्ञस्ययुक्तौधुर्यावभूतां।संजानानौविजहतामरातीर्दिविज्योतिरजरमारभेतांस्वाहा।
 सुवेणगार्हपत्येसंपत्नीयंजुहोति।पत्यामन्वारब्धायां।यजमानः।दिविज्योतिषेपरमात्मनइदंनमम।अध्वर्युः।
 पूर्ववद्धोतुरंगुलीपर्वणीअनक्ति।दक्षिणहोतुःपाणौचतुरआज्यबिंदूनिडामवद्यति।षडग्नीधः।उपहूयमानामध्वर्यु
 राग्नीध्रःपत्नीचान्वारभन्ते।दैव्याअध्वर्यवइत्युच्यमाने।उपहूतःपशुमानसानि।जपति।यजमानः।इडास्माननु
 वस्तांघृतेनयस्याःपदेपुनतेदेवयंतः।वैश्वानरीशक्वरीवावृधानोपयज्ञमस्थितवैश्वदेवी।आज्येडामनुमंत्रयते।प
 त्नी।उपहूतेयंयजमानाइत्युच्यमाने।उपहूतापशुमत्यसानि।जपति।आग्नीध्रः।उपहूतोद्यौःपितोपमांद्यौःपिताहं
 यतामग्निराग्नीध्रादायुषेवर्चसेजीवात्वैपुण्याय।आज्येडांप्राश्नाति।प्राश्यतूष्णींमार्जयते।अध्वर्युः।दक्षिणाग्न्या
 विध्मप्रवृश्चनान्यभ्याधायपिष्टलेपफलीकरणहोमौजुहोति।चतुर्गृहीताज्येफलीकरणानोप्य।अग्नेदब्धायोशीत
 तनोपाहिमाद्यदिवःपाहिप्रसित्यैपाहिदुरिष्ट्यैपाहिदुरन्न्यैपाहिदुश्चरितादविषंनःपितुंकृणुसुषदायोनिंस्वाहा।य
 जमानः।अयासरस्वतीयशोभगीनातस्यैतेस्वाहा।फलीकरणेहूयमानेमुखंविमृष्टे।अग्नेदब्धायवेशीततनवइदं ये
 नमम।यासरस्वतीवेशभगीनातस्यैतेस्वाहा।हुतेमुखंविमृष्टे।अध्वर्युः।अपरंचतुर्गृहीतंगृहीत्वा।पिष्टलेपमोप्य।

उलूखलेमुसलेयच्चशूर्पआशिक्षेषदृषदियत्कपाले। अवपुषोविपुषःसंयजामिविश्वेदेवाहविरिदंजुषंतांयजेयाविपु
 षःसंतिबहीरग्नौताःसर्वाःस्विष्टाःसुहुताजुहोमिस्वाहा। चरौनभवति। पिष्टलेपंजुहोति। यजमानः। विश्वेभ्योदेवे
 भ्यइदंनमम। वेदोसिवित्तिरसिविदेयकर्मासिकरुणमसिक्रियासंसनिरसिसनितासिसनेयं। वेदंहोत्रापत्यैप्रदीय
 मानं। घृतवतंकुलायिनरायस्पोषसहस्रिणवेदोददातुवाजिनं। उपस्थेस्यमानं। निद्विषंतनिररातिनुद। वेदंपत्नीनिर
 स्यते। अध्वर्युः। सयोक्त्रेजलौपूर्णपात्रमानयति। समायुषासंप्रजयासमग्नेवर्चसापुनः। संपत्नीपत्याहंगच्छेसमा
 त्मातनुवामम। पत्यानीयमानेजपति। तत्सानिनीयमुखंविमृज्ययथार्थगच्छति। यजमानः। त्वयावेदिविविदुः
 पृथिवीत्वयायज्ञोजायतेविश्वदानिः। अच्छिद्रंयज्ञमन्वेषिविद्वान्त्वयाहोतासंतनोत्यर्धमासान्। वेदंस्तीर्यमाणं।
 यथेतमध्वर्युरेत्य। आप्यायतांद्विः। अयासरस्वतीयशोभगीनातस्यैतेस्वाहा। यजमानः। सरस्वत्यैयशोभगीना
 याइदंनमम। अध्वर्युः। यासरस्वतीवेशभगीनातस्यैतेस्वाहा। यजमानः। सरस्वत्यैवेशभगीनायाइदंनमम। अ
 ध्वर्युः। पुनःसकृद्गृहीत्वा। इंद्रोपानस्यकेहमनसोवेशान्कुरुसुमनसःसुजातान्स्वाहा। इंद्रायेदंनमम। अध्वर्युः। सुवे
 णपार्वणौहोमौजुहोति। पुरस्तात्स्विष्टकृतोवा। ऋषभंवाजिनंवयंपूर्णमासंयजामहे। सनोदोहतांसुवीर्यरायस्पोष

सहस्रिणं प्राणाय सुराधसे पूर्णमासाय स्वाहा । पूर्णमासायेदं नमः । इति पौर्णमास्यां । अमावास्या सुभगा सुशेवा धेनु
रिव भूय आप्यायमाना । सानो दोहता सुवीर्यं रायस्पोषं सहस्रिणं मपानाय सुराधसे मावास्यायै स्वाहा । अमावास्याये
दं नमः । इत्यमावास्यायां । अध्वर्युः । आप्यायतां षट् । खंडेष्टिषु पुरस्तात्स्विष्टकृतो न्यत्र विकल्पः । दशतेतनुवो य
ज्ञयज्ञियास्ताः प्रीणातु यजमानो घृतेन । नारिष्ठयोः प्रशिषमीडमानो देवानां दैव्येऽपि यजमानो मृतो भूत्स्वाहा । नारि
ष्ठाभ्यामग्निवायुभ्यामिदं नमः । यं वां देवा अकल्पयन् नूर्जो भागं शतक्रतू । एतद्वां तेन प्रीणानितेन तृप्यत मंहौ स्वा
हा । नारिष्ठाभ्यामग्निवायुभ्यामिदं नमः । अहं देवानां सुकृतामस्मि लोके ममेदमिष्टं न मिथुर्भवाति । अहं नारिष्ठावनु
यजामि विद्वान्यदाभ्यामिंद्रो अदधाद्वागधेयं स्वाहा । नारिष्ठाभ्यामग्निवायुभ्यामिदं नमः । अदारसृद्धवत देवसो
मास्मिन्यज्ञे मरुतो मृडतानः । मानो विददभिभामो अशस्तिर्मानो विदद्वृजना द्वेष्यायाः स्वाहा । नारिष्ठेभ्यो देवसो म
रुद्भ्य इदं नमः । ब्रह्मप्रतिष्ठामनसो ब्रह्मवाचो ब्रह्मयज्ञानां हविषामाज्यस्य । अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनं यज्ञः पर्वो
णिप्रतिरन्नेति कल्पयन् स्वाहा कृताहुतिरेतु देवान् स्वाहा । ब्रह्मण इदं नमः । संते मनसामनः संप्राणे प्राणं दधामि ते सं
व्यानेन समपानं दधामि ते । परिगृह्य यजमानो मृतो भूच्छं न एधि द्विपदेशं चतुष्पदे स्वाहा । नारिष्ठाय परमात्मन इदं न

मम।अध्वर्युः।आप्यायतांअष्टत्रिंशद्गृहीत्वाजुह्वाहवनीयेसर्वप्रायश्चित्तानिजुहोति।इष्टेभ्यःस्वाहा।इष्टेभ्यइदंनम
म।वषडनिष्टेभ्यःस्वाहा।वषडनिष्टेभ्यइदंनमम।भेषजंदुरिष्ट्यैस्वाहा।भेषजंदुरिष्ट्याइदंनमम।निष्कृत्यैस्वा
हा।निष्कृत्याइदंनमम।निर्ऋत्यैस्वाहा।निर्ऋत्याइदंनमम।दौराध्यैस्वाहा।दौराध्याइदंनमम।दैवीभ्यस्तनू
भ्यःस्वाहा।दैवीभ्यस्तनूभ्यइदंनमम।ऋध्यैस्वाहा।ऋध्याइदंनमम।समृध्यैस्वाहा।समृध्याइदंनमम।अया
श्वाग्नेस्यनभिशस्तिश्चसत्यमित्वमयाअसि।अयसामनसाधृतोयसाहव्यमूहिषेयानोधेहिभेषजँस्वाहा।अग्नये
यसइदंनमम।इमंमेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृडय।त्वामवस्युराचकेस्वाहा।वरुणायेदंनमम।तत्त्वायामिब्रह्मणावंद
मानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः।अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशँसमानआयुःप्रमोषीःस्वाहा।वरुणायेदंनमम।
त्वंनोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोवयासिसीष्ठाः।यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषँसिप्रमुमुग्ध्यत्स्वाहा।
अग्नीवरुणाभ्यामिदंनमम।सत्त्वंनोअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ।अवयक्ष्वनोवरुणँरराणोवीहिमू
डीकँसुहवोनएधिस्वाहा।अग्नीवरुणाभ्यामिदंनमम।त्वमग्नेअयास्ययासन्मनसाहितः।अयासन्हव्यमूहिषे
यानोधेहिभेषजँस्वाहा।अग्नयेयसइदंनमम।प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरिताबभूव।यत्कामास्ते

जुहुमस्तन्नो अस्तु वयँ स्याम पतयोरयीणाँ स्वाहा । प्रजापतय इदं नमम । भूः स्वाहा । अग्नय इदं नमम । भुवः स्वाहा ।
 वायव इदं नमम । सुवः स्वाहा । सूर्यायेदं नमम । भूर्भुवः सुवः स्वाहा । प्रजापतय इदं नमम । आश्रावितमत्याश्रावितं वष
 ट्कृतमत्यनूक्तमननूक्तं च यज्ञे । अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनं यज्ञः पर्वाणि प्रतिरन्नेति कल्पयन् स्वाहा कृताहुतिरेतुदे
 वान् स्वाहा । यज्ञायेदं नमम । अनाज्ञातं यदाज्ञातं यज्ञस्य क्रियते मिथु । अग्ने तदस्य कल्पय त्वँ हि वेत्थ यथा तथँ स्वा
 हा कृताहुतिरेतुदेवान् स्वाहा । अग्नय इदं नमम । अतिरिक्तं न्यूनं जुहोमि न्यूनमतिरिक्ते जुहोमि । समँ समे जुहोमि स्वा
 हा कृताहुतिरेतुदेवान् स्वाहा । देवेभ्य इदं नमम । यदकर्म यन्नाकर्म यदत्यगाम यन्नात्यगाम यदत्यरीरिचाम यन्ना
 त्यरीरिचाम । तत्त्वं विष्णो यज्ञे यज्ञं प्रतिष्ठापय स्वाहा कृताहुतिरेतुदेवान् स्वाहा । देवेभ्य इदं नमम । यत्प्रमत्तांतरगाम
 किञ्चिदस्मिन्यज्ञे मंत्रतः कर्म तो वा । अनया हुत्या तच्छमयामि सर्वं तृप्यं तु देवा हविषो घृतस्य स्वाहा कृताहुतिरेतुदे
 वान् स्वाहा । देवेभ्य इदं नमम । ब्रह्म प्रतिष्ठामनसो ब्रह्म वाचो ब्रह्म यज्ञानाँ हविषामाज्यस्य । अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनं
 यज्ञः पर्वाणि प्रतिरन्नेति कल्पयन् स्वाहा कृताहुतिरेतुदेवान् स्वाहा । ब्रह्मण इदं नमम । ततं म आपस्तदुतायते पुनः
 स्वादिष्ठाधीतिरुचथायशस्यते । अयँ समुद्र उत विश्वभेषजः स्वाहा कृताहुतिरेतुदेवान् स्वाहा । ऋभुभ्य इदं नमम । उद्ध

यंतमसस्परिपश्यंतोज्योतिरुतरं । देवंदेवत्रासूर्यमगन्मज्योतिरुतमँस्वाहा । सूर्यायेदंनमम । उदुत्यंजातवेदसंदेवं
 वहंतिकेतवः । दशेविश्वायसूर्यस्वाहा । सूर्यायेदंनमम । चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः । आप्रा
 द्यावापृथिवीअंतरिक्षँसूर्यआत्माजगतस्तथुषश्च । सूर्यायेदंनमम । यद्वोदेवाअतिपादयानिवाचाचित्प्रयतंदेवहेडनं
 । अरायोअस्माँअभिदुच्छुनायतेन्यत्रास्मन्मरुतस्तन्निधेतनस्वाहा । मरुद्भ्यइदंनमम । यतइंद्रभयामहेततो
 नोअभयंकृधि । मघवन्छग्धितवतन्नऊतयेविद्विषोविमृधोजहिस्वाहा । इंद्रायमघवतइदंनमम । स्वस्तिदाविशस्प
 तिर्वृत्रहाविमृधोवशी । वृषेन्द्रःपुरएतुनःस्वस्तिदाअभयंकरःस्वाहा । इंद्रायवृत्रघ्नइदंनमम । आभिर्गीर्भिर्यदतो
 नऊनमाप्याययहरिवोवर्धमानः । यदास्तोतृभ्योमहिगोत्रारुजासिभूयिष्ठभाजोअधतेस्याम । इंद्रायहरिवतइदंनमम ।
 अवतेहेडोवरुणनमोभिरवयज्ञेभिरीमहेहविर्भिः । क्षयन्नस्मभ्यमसुरप्रचेतोराजन्नेनाँसिशिश्रथःकृतानिस्वाहा ।
 वरुणायेदंनमम । उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमँश्रथाय । अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोअदितये
 स्यामस्वाहा । वरुणायेदंनमम । पुरुषसंमितोयज्ञोयज्ञःपुरुषसंमितः । अग्नेतदस्यकल्पयत्वंहिवेत्थयथातथँस्वा
 हाकृताहुतिरेतुदेवान्स्वाहा । अग्नयइदंनमम । यत्पाकत्रामनसादीनदक्षानयज्ञस्यमन्वतेमर्तासः । अग्निष्टद्धोता

क्रतुविद्विजानन्यजिष्ठोदेवाँ ऋतुशोयजातिस्वाहा । अग्नयइदंनमम । अध्वर्युः । आप्यायतांध्रुवामाप्याय्य । देवागा
 तुविदोगातुंवित्वागातुमितमनस्पतइमंनोदेवदेवेषुयज्ञंस्वाहावाचिस्वाहावातेधाःस्वाहा । अंतर्वेद्यूर्ध्वस्तिष्ठन्ध्रुव
 याहवनीयेत्रीणिसमिष्टयजूषिजुहोति । मध्यमेस्वाहाकारेबर्हिरनुप्रहरति । यजमानः । देवेभ्योगातुविद्भ्योयज्ञाय
 परमात्मनइदंनमम । अग्नेदब्धायोशीततनोपाहिमाद्यदिवःपाहिप्रसित्यैपाहिदुरिष्ट्यैपाहिदुरघ्न्यैपाहिदुश्चरि
 तादविषंनःपितुंकृणुसुषदायोनिंस्वाहा । समिष्टयजुरनुमंत्रयते । दिवःखीलोवततःपृथिव्याअध्युत्थितः । तेनासह
 स्रकांडेनद्विषंतंशोचयामसिद्विषन्मेबहुशोचत्वोषधेमोअहँशुचं । बर्हिरनुप्रहतं । संयज्ञपतिराशिषा । यजमानभागं
 प्राश्नाति । इदं हविःप्रजननंमेअस्तुदशवीरँसर्वगणँस्वस्तये । आत्मसनिप्रजासनिपशुसन्यभयसनिलोकसनिवृ
 ष्टिसनि । अग्निःप्रजांबहुलांमेकरोत्वन्नंपयोरेतोअस्मासुधत्तरायस्पोषमिषमूर्जमस्मासुदीधरत् । शृतस्य । दधि
 क्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः । सुरभिर्नोमुखाकरत्प्रणआर्यूषितारिषत् । दध्नः । अध्वर्युः । अभिस्तृणी
 हिपरिधेहिवेदिंजामिंमाहिँसीरमुयाशयाना । होतृषदनाहरिताःसुवर्णानिष्काइमेयजमानस्यब्रध्ने । होतृषदनैर्वेदि
 मभिस्तृणाति । पोषायवः । अग्रेणाहवनीयंप्रणीताःपर्याहृत्य । योवोयौक्षीत्सवोविमुंचतु । अंतर्वेदिविमुंचति । तासु

संततामुदकधाराँसावयति।यजमानः।सदसिसन्मेभूयाःसर्वमसिसर्वमेभूयाःपूर्णमसिपूर्णमेभूयाअक्षितमसि
 मामेक्षेष्टाः।आनीयमानासुजपति।प्राच्यांदिशिदेवाऋत्विजोमार्जयन्तां।दक्षिणायांदिशिमासाःपितरोमार्जयन्तां।
 प्रतीच्यांदिशिगृहाःपशवोमार्जयन्तां।उदीच्यांदिश्यापओषधयोवनस्पतयोमार्जयन्तां।ऊर्ध्वायांदिशियज्ञःसंवत्स
 रोयज्ञपतिर्मार्जयन्तां।प्रतिदिशंव्युत्तिसंचति।समुद्रंवःप्रहिणोम्यक्षिताःस्वांयोनिमपिगच्छत।अच्छिद्रःप्रजयाभू
 यासंमापरासेचिमत्पयः।शेषंनिनयति।यदप्सुतेसरस्वतिगोष्वश्वेषुयन्मधु।तेनमेवाजिनीवतिमुखमंग्धिसर
 स्वति।मुखंविमृष्टे।अध्वर्युः।यंदेवामनुष्येषूपवेषमधारयन्।येअस्मदपचेतसस्तानस्मभ्यमिहाकुरु।उपवेषोप
 विड्ढिनःप्रजांपुष्टिमथोधनं।द्विपदोनश्वतुष्पदोधुवाननपगान्कुरु।उपवेषमादाय।योपवेषेशुकसापाप्मानमृच्छतु
 यंद्विष्मः।उत्करेनिखनेत्।निरस्येद्वा।निःपाप्मानं।निरमुंनुदओकसःसपत्नोयःपृतन्यति।निर्बाध्येनहविषेन्द्रा
 णंपराशरीत्।इहितिस्रःपरावतइहिपंचजनाँअति।इहितिस्रोतिरोचनायावत्सूर्योअसद्विवि।परमांत्वापरावतमिं
 द्रोणयतुवृत्रहा।यतो न पुनरायसिश्वतीभ्यःसमाभ्यः।हतःपाप्मावधिष्मपाप्मानं।कस्त्वायुनक्तिसत्वाविमुंच
 तु।यज्ञंविमुंचति।यानिघर्मकपालान्युपचिन्वंतिवेधसः।पूष्णस्तान्यपिब्रतइंद्रवायूविमुंचतां।कपालानि विमुंच

ति। यथेतंप्रतिनिष्क्रामति। ब्रह्मा। दिवोभागोसि। ब्रह्मभागंप्राशय। अयाडग्निर्जातवेदाददब्धोअंतरःपूर्वोअस्मि
न्निषद्य। सुन्वन्त्सनिँसुविमुचानोविमुंचधेह्यस्मासुद्रविणंजातवेदोयच्चभद्रंप्रणोयच्छाभिवस्योअस्मान्त्संनः
सृजसुमत्यावाजवत्या। समिधमाधाययथेतंप्रतिनिष्क्रामति। यजमानः। अतएवोपोत्थाय। विष्णोःक्रमोस्यभि
मातिहागायत्रेणछंदसापृथिवीमनुविक्रमेनिर्भक्तःसयंद्विष्मः। विष्णोःक्रमोस्यभिश्चिह्नैस्तृष्टुभेनछंदसांतरिक्षम
नुविक्रमेनिर्भक्तःसयंद्विष्मः। विष्णोःक्रमोस्यरातीयतोहंताजागतेनछंदसादिवमनुविक्रमेनिर्भक्तःसयंद्विष्मः।
विष्णोःक्रमोसिशत्रूयतोहंतानुष्टुभेनछंदसादिशोनुविक्रमेनिर्भक्तःसयंद्विष्मः। चतुरोविष्णुक्रमान्क्रामति। दक्षिणे
नप्रक्रम्यसव्येनानुप्रक्रमतितिष्ठँश्चतुर्थंजपति। उद्यन्नद्यमित्रमहःसपत्नान्मेअनीनशः। दिवैनान्विद्युताजहिनि
मोचन्नधरान्कृधि। उद्यन्नद्यविनोभजपितापुत्रेभ्योयथा। दीर्घायुत्वस्यहेशिषेतस्यनोदेहिसूर्य। उद्यन्नद्यमित्रमह
आरोहन्नुतरांदिवं। हृद्रोगंममसूर्यहरिमाणंचनाशय। शुकेषुमेहरिमाणंरोपणाकासुदध्मसि। अथोहारिद्रवेषुमेहरि
माणंनिदध्मसि। उदगादयमादित्योविश्वेनसहसासह। द्विषंतंममधारयन्मोअहंद्विषतोरधं। योनःशपादशपतोय
श्चनःशपतःशपात्। उषाश्चतस्मैनिमुक्चसर्वपापँसमूहतां। योनःसपत्नोयोरणोमर्तोभिदासतिदेवाः। इध्मस्येवप्र

क्षायतोमातस्योच्छेषिकिंचन। अगन्मसुवः सुवरगन्मसंदृशस्तेमाछित्सियतेतपस्तस्मैतेमावृक्षिसुभूरसिश्रेष्ठो
 रश्मीनामायुर्धाअस्यायुर्मधेहिवर्चोधाअसिवर्चोमयिधेहि। आदित्यमुपतिष्ठते। इदमहंपापमानंभ्रातृव्यमाभ्योदि
 गभ्योस्यैदिवोस्मादंतरिक्षादस्यैपृथिव्याअस्मादन्नाद्यान्निर्भजामिनिर्भक्तःसयंद्विष्मः। यंद्वेष्टितस्यवधंमनसा
 ध्यायति। ऐंद्रीमावृतमन्वावर्ते। प्रदक्षिणमावर्तते। पुण्याभवंतुयालक्ष्मीःपराभवंतुयापापीः। दक्षिणमँसमभिपर्या
 वर्तते। तेजोसि। आहवनीयमुपपर्यावर्तते। समहंप्रजयासंमयाप्रजासमहँरायस्पोषेणसंमयारायस्पोषः। उपतिष्ठते
 । समिद्धोअग्नेमेदीदिहिसमेद्धातेअग्नेदीद्यासं। अग्नयइदंनमम। उपसमिंधे। वसुमान्यज्ञोवसीयान्भूयासं। उपति
 ष्ठते। अग्नेवहेस्वदितुंनस्तनयेपितुंपच। विभूँशंतोकायतनुवेस्योनः। दक्षिणाग्निं। अग्नआयूषिपवसआसुवोर्ज
 मिषंचनः। आरेबाधस्वदुच्छुनां। अग्नेपवस्वस्वपाअस्मेवर्चःसुवीर्यं। दधत्पोषँरयिमयि। अग्नेगृहपतेसुगृहपति
 रहंत्वयागृहपतिनाभूयासँसुगृहपतिर्मयात्वंगृहपतिनाभूयाःशतँहिमास्तामाशिषमाशासेमुकशर्मणेज्योतिष्म
 तीं। गार्हपत्यं। ज्योतिषेतंतवेत्वामुकशर्मन्ननुमाज्योतिषातनु। अंतराग्नीनिषीदति। वेदतृणान्युपस्थआधाय।
 येदेवायज्ञहनःपृथिव्यामध्यासते। अग्निर्मातेभ्योरक्षतुगच्छेमसुकृतोवयं। येदेवायज्ञमुषःपृथिव्यामध्यासते।

अग्निर्मातेभ्योरक्षतुगच्छेमसुकृतोवयं । अगन्ममित्रावरुणावरेण्यारात्रीणांभागोयुवयोर्योअस्ति । नाकंगृह्णानाः
 सुकृतस्यलोकेतृतीयेपृष्ठेअधिरोचनेदिवः । येदेवायज्ञह्नोतरिक्षमध्यासते । वायुर्मातेभ्योरक्षतुगच्छेमसुकृतोवयं
 । येदेवायज्ञमुषोतरिक्षमध्यासते । वायुर्मातेभ्योरक्षतुगच्छेमसुकृतोवयं । यास्तेरात्रीः सवितर्देवयानीरंतराद्यावापृ
 थिवीवियंति । गृहैश्वसर्वैः प्रजयान्वग्रेसुवोरुहाणास्तरतारजाँसि । येदेवायज्ञहनोदिव्यध्यासते । सूर्योर्मातेभ्योरक्ष
 तुगच्छेमसुकृतोवयं । येदेवायज्ञमुषोदिव्यध्यासते । सूर्योर्मातेभ्योरक्षतुगच्छेमसुकृतोवयं । येनेन्द्रायसमभरः पयाँ
 स्युत्तमेनहविषाजातवेदः । तेनाग्नेत्वमुतवर्धयेमँसजातानाँश्रैष्ठ्यआधेह्येनं । अंतर्वेद्यासीनोतीमोक्षान्जपति ।
 स्वायतनंगत्वा । कस्त्वायुनक्तिसत्त्वाविमुंचतु । सर्वमनुवीक्षते । अग्नेव्रतपतेव्रतमचारिषंतदशकंतन्मेराधि । वा
 योव्रतपतेव्रतमचारिषंतदशकंतन्मेराधि । आदित्यव्रतपतेव्रतमचारिषंतदशकंतन्मेराधि । व्रतानांव्रतपतेव्रतम
 चारिषंतदशकंतन्मेराधि । व्रतंविसृजते । यज्ञोबभूवसआबभूवसप्रजज्ञेसवावृधे । सदेवानामधिपतिर्बभूवसोअस्माँ
 अधिपतीन्करोतुवयँस्यामपतयोरयीणाम् । यज्ञस्यपुनरालम्भंजपति । गोमाँअग्नेविमाँअश्वीयज्ञोनृवत्सखासद
 मिदप्रमृष्यः । इडावाँएषोअसुरप्रजावान्दीर्घोरयिः पृथुबुध्नः सभावान् । प्राङुत्क्रम्यजपति । यज्ञशंचतेयज्ञनमोनम

श्वतेयज्ञ। शिवेन मे संतिष्ठस्व स्योनेन मे संतिष्ठस्व सुभूतेन मे संतिष्ठस्व ब्रह्मवर्चसेन मे संतिष्ठस्व यज्ञस्य धिं मनु संति
 ष्ठस्वोपतेयज्ञनम उपतेनम उपतेनम उपतेनमः। जपति। वृष्टिरसि वृश्च मे पाप्मानमृतात्सत्यमुपागामप्सु श्रद्धा। अ
 पउपस्पृश्य। यथेतं प्रतिनिष्क्रामति। ब्राह्मणाँस्तर्पयितवै। संप्रेष्यति। अग्नेन य सुपथाराये अस्मान्विश्वानि देववयु
 नानि विद्वान्। युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठांतेनम उक्तिं विधेम। प्रवः शुक्राय भानवे भरध्वँहव्यं मतिं चाग्नये सुपू
 तं। योदैव्यानि मानुषाज नूष्यन्तर्विश्वानि विद्वानाजिगातिं। अच्छा गिरो मतयो देवयंती रग्निं यन्ति द्रविणं भिक्षमाणाः
 । सुसंद्दृशँ सुप्रतीकँ स्वं चँहव्यवाहमरतिं मानुषाणां। अग्ने त्वमस्मद्युयवन्नमीवा अनग्नित्रा अभ्यमन्त कृष्टीः। पुनर
 स्मभ्यँ सुविताय देवक्षां विश्वेभिरजरेभिर्यजत्र। अग्ने त्वं पारयानव्यो अस्मान्स्वस्तिभिरतिदुर्गाणि विश्वा। पूश्च पृ
 थिवी बहुलान उर्वी भवातो कायतनया यशं योः। प्रकारवो मननावच्यमाना देवद्रीचीं मनसा देवयन्तः। दक्षिणा वा इवा
 जिनी प्राच्येति हविर्भरन्त्यग्नये घृताची। प्रमादात् कुर्वतां कर्म प्रच्यवेता ध्वरेषु यत्। स्मरणा देवतद्विष्णोः संपूर्णस्या
 दिति श्रुतिः।

। इति हिरण्यकेशीदर्शपौर्णमासाध्वर्युयजमानाग्नीध्रब्रह्मप्रयोगः।

